

LEANDER STEINKOPF

Ahogy a vörösbor kilöttyen

Szegénység, közöny és magány

*„Itt olyan emberek élnek, akik megszokták, hogy kevesebbük van, hogy kevesebbet cselekszenek és kevesebbet várnak, mint amennyiről eddig általában úgy tartották, okvetlenül szükséges a létezéshez.”
(A marienthali munkanélküliek)*

(BERLIN–WEDDING) Reggel, nyitáskor káromkodnak a pénztárosnők a Nettóban. Már megint nem jött be az egyik tanonc; elaludt vagy jobb dolga akadt. Előbb-utóbb elbocsátják; akkor majd a következőt fogják szidni, mint a bokrot. A szomszédos Drogeriemarkt nyitási akciókkal várja a vásárlókat; van, aki már egy órája áll a sorban, legtöbbször gyerekkel. Egy fiatal anya lép ki az üzletből; a nyakába ültette a gyereket, minthogy a gyerekkocsit négyrétegű vécpapír-tekerccsel rakta tele, csaknem két méter magasra tomyozva.

Yussuf, a házunk földszintjén működő török szupermarket zöldség-réslegének vezetője gyümölcsöt nyom a mar-komba, elmagyarázza, hogyan kell gránátalmát hámozni, és hogyan gondolkodni a nők. Múlt karácsonykor vittem le neki frissen sült habcsókat. Örült, de határozottan helytelenít, hogy főzök, mert férfiember nem csinál ilyet. Hát őrá ki főz, kérdezem, elvégre az anyja Törökországban van. „Itt az édesapám az anyám”, mondja kategorikusan. Engem „mester”-nek hív, s ahogy néz, abban időnként irigység és csodálat keveredik, mert minden barátnőmet, aki látogatónak jön, a szeretőmnék gondolja; nem tud másmilyen kapcsolatot elképzelni férfi és nő között. S ebben persze igaza is van, mint mindig. Senkit nem ismerek, akinek olyan jól működne a világképe, mint az övé.

A Müllerstraßében kettőötven egy döner, egy pár új cipő ennek a duplája. A ruhaboltok szaga, akár a vegyi-üzemeké. Százméterenként egy-egy papírral leragasztott kirakatú játéktérnyerőgépekkel; ide veszik be magukat a fiatal fickók egész napra játszani. A C&A feladta. Gyorsabban szerelték le a cégért, mint ahogy egy kirakati bábút átöltöztetnek. Semmilyen nyomot nem akartak hátrahagyni.

Az utcát szemlátomást uralja a vállalkozó szellem, ám nem kevésbé feltűnő, hogy mindegyre ugyanazok az üzleti ötletek ismétlődnek. Ha új backshop nyílik valahol, az elegendő ösztönzés egy másik vállalkozónak a következő backshop nyitására. A nagy döner-étkezdében a húslenyéső így avatja be terveibe a pitoltolt: „Nem fogom ezt a végtelenségig csinálni. Saját bódét nyitok, frankón.”

A leopoldplatz-i borjűhúsos-döneresnél egy fotó lóg a kirakatban, amelyen a tulaj Angela Merkel társaságában látható. Merkel asszony aznap hófehér blézert viselt, így meglehetősen kellemetlenül érezte magát ilyen közel a zsíros húshoz. Rekvizitum gyanánt egy döner-késsel a kezében igyekszik hihetően bemutatni a húslenyésés mozdulatát, úgy, hogy a lehető legtávolabb áll a húsonyárstól. Ettől olyan az egész, mint egy tengely körül forgó műanyagbábu elleni kényszeredett vívógyakorlat.

Egy munkába tartó férfi a buszra vár, de az többnyire késik, viszont erre sem lehet hagyatkozni. A férfi minden reggel belenéz a hulladékgyűjtőbe, de ritkán van szerencséje; mindig jönnek a profik, vällig belenyúlunk a sze-

métkosárba, és három gyakorlott mozdulattal átkutatják. Csak kevesen túrják föl, de annál többen figyelik a szeméttartókat; az üvegekre kihegyezett tekintet, ráérősen baktatnak végig az utcán, nyugodtan, rezzentelen arccal, de ha megpillantanak egy betétes üveget, lecsapnak rá, és viszik a Kaisersbe a visszaváltó automatába – az olyan szagot áraszt, mint nyári hőségben egy söröző.

Megáll a busz, a vezető káromkodik; késést hurcol magával, amelyet még az előző műszakbeli váltótársától örökölt, és az utána következőnek fog majd továbbadni. Percre pontosan ki van számítva a szolgálat – minden végállomáson tíz perc pihenőjük van a sofőröknek; aki késésben van, az szusszanás nélkül fordul.

Két rendőr ballag el csevegve egy sor tilosban parkoló autó előtt. Az utca túloldalán, mellettem ül az öreg kukaskocsis a kávézó előtt, és csóválja a fejét: „Figyej, a zsernyákoknak tele van a hócipőjük a stresszel. Minden büntetőcéduláér fél órát köll vitatkozniuk az autósokkal. Nincs má idegük hozzá. Elegük van. És ezt a tilosban parkoló is tudja.” Kortyol a kávéjából; kihűlt már, mert úgy szeret beszélni. „Én még megélttem az aranyidőket; közszolgálatban, Nyugat-Berlinben, amikor csak úgy nyomták oda a lóvét. Meg kellett mutatni a keletieknek, mit tud a kapitalizmus. És a berlini politikusok hozzászórtak, hogy magától dől a lé. Korkezdvezménnyel mentem nyugdíjba, de a fiatalok, szegény nyomorultak; nekik kell kiizzadniuk a nyugdíjamat.”

A régi Názáret-templom előtti padokon jönnek össze az alkoholisták, a templom mögött a drogosok. A templom mellett óvoda van. Először heroingolyócskát találtak ott a homokozóban, azután fecskendőket is, akkor a templom fölállított egy őrt. Az alkeszeknek létesítettek egy ivóhelyiséget, ahol fűtött helyen ihatják az ingyensört, azzal a feltétellel, hogy nem hoznak be pálinkát. Jöttek is sörözni, de kint továbbra is döntögettek le a pálinkát. Akkor lecsavarozták a deszkákat a padokról.

Bő száz éve szűk lett a híveknek a Názáret-templom, ezért mögéje fölépítették az Új Názáret-templomot. Ma az evangélikus gyülekezet a régi templomot is alig tölti meg. Voltam egyszer ott istentiszteleten. A kis Kevin-Justint keresztelték, s alig csordult végig a homlokán a keresztvíz, a keresztelőre összegyűlt társaság már tódult is ki a kapu elé dohányozni. Az új templom fenntartásának költségeit nem tudta állni a gyülekezet, ott különböző szekták tartanak istentiszteleteket. Karbantartás nincs. Valamikor kivágták a templom körüli bokrokat, mert túl sokan vizeltek oda. Azóta közvetlenül a templomfalra pisálnak. A toronyóra megállt. Öt perc múlva tizenkettő.

Az öreg kukásautós nem hasonlít a tesze-tosza szociális munkásokhoz. Ki nem állhatja a siránkozást, mindenki-től azt várja, hogy fogja meg és takarítsa el a szemetet. Ha épp a hivataltól jön kétségbeesve egy arab, ő vállon veregeti, és a következő próbálkozásra bátorítja. Mindig nevet, ebben kérlelhetetlen; mély meggyőződése, hogy előbb-utóbb minden rendbe jön. A kávézóban az öreg mindig egy asztalnál ül velem. Mi ketten jól megértjük egymást, a többieknek mindig gyanús volt, hiszen boldog.

Amúgy többnyire Mehmet ül mellettem; a politikáról elmagyarázza nekem, hogy Ferkel asszony a hunyó,

vagy a zsidók vagy az arabok. Megmagyarázza nekem a világot, mert hallgatag vagyok, és kíváncsi a pillantásom. Számára Törökország még mindig az Oszmán Birodalom határaiig terjed, a bolgárokat és a bosnyákokat is törököknek nevezi, és ha ráhagyom, kifzeti a kávémat. Amikor este fölkerkedem a kávézóból, őva int a túl sok sörtől; kettőt engedélyez, legfeljebb hármat, tudja, miről beszél – sokszor mesél az egykori kocsmájáról; ő volt a tulaj, arra ment rá az egészsége.

Ott üldögél Dosztojevskij is, aki „Hartz IV” munkanélküli segélyt kap, germanisztikából doktorált, és most valamilyen színháznál ügyködik valamit; testváladékokkal spriccelnek ott össze-vissza, van úgy, hogy egész nap, újságolja. Olyan lelkesen mesél a dologról, hogy köpköd beszéd közben. Mindkét tenyere sötétvörös, mert a hétvégén céklalevet súrolt le a színpad deszkáiról.

A kávézó mellett működik a régi zeneműbolt, az utolsó olyan üzlet, amely már a régi Weddingben is megvolt. A púpos öreg néni mindennap fölrántja a bejáratot védő vasrácsot, önként és boldogan; bizonyosan legalább húsz éve elérte már a nyugdíjkorhatárt, de rendületlenül ott áll a pult mögött. Ebédidőben kifüggeszti a kopott táblát, amelyre ragasztva valami régi virágmotívum díszleg és a „Rögtön jövök!” mondat olvasható s Edding-filctollal ez van melléírva: „Birazdan Geliyurum”. Ha csak egy gitárhúrt vásárolok is, kiállítom vele a számlát, mert ilyenkor előveszi a régi, megsárgult számlatömböt a megbarnult és töredező szélű lapokkal, áthúzza a régi postai irányítószámot, fölé írja az érvényeset, s gondosan beírja a rubrikákba a betűket és a számokat. Lassú a néni, de a boltban egyébként is megállt az idő. Kivéve kíméletlenül rám ront a jelen.

Egyszer napokig lehúzza maradt a vasrács. A leopoldplatz-i éjjel-nappali bolt tulajdonosától tudtam meg, hogy egyik reggel egy vevő tangóharmonikát és fuvalát kért az eladónénitől. Az már a számlát írta neki, amikor a fickó fölkapott egy kést a pultról, és megszurta; többször is. A néni a kórházban ünnepelte a 85. születésnapját. Most újra ott ül a boltban, de nem igazán meggyőző a mosolya, amikor azt mondja, jól érzi magát.

Több mint három éve üldögélek rendszeresen ez előtt a kávézó előtt. Eleinte csak mediterrán szépségeket láttam, akiken sajnos túl sok volt a frizura és a smink. Szívesen bámultam utánuk a szép fejkendőviselőknél; egyfajta párhuzamos divatot, alternatív eleganciát tesztítenek meg, amely olyan testhez simulóan fedi be mindenütt a bőrt, mintha metzelenül vonulnának el előttem. Ők ma is megvannak. A kávézóban viszont már latte macchiátót is kapni papírpohárban, pedig korábban főleg túlcukrozott feketekávé került a pultra.

A kávézó előtt egy lány kászálódik ki az anyósülésről és lép a járdára, közben hátranyúlva két számmal följebb rángatja a nadrágját. A sofőr nagyjából ugyanolyan büszkén simogatja a kocsiját és a barátnőjét. Nagy tervekről beszél, hangosan, hogy mindenki hallja. Eltitkolja a lány előtt, milyen keservesen nyögi a törlesztőrészteket.

Egy kisgyerek bemászik az egyik asztal alá és cigarettacsikkékből kis tornyot épít. Az anyja nézi, mit csinál. Beviszem az üres csészémet a kávézóba, és elbúcsúzom Dosztojevskijtől meg a nyugdíjas kukásautóstól. Egy kisiskolás-korú fiú tűnik fel a kávézó előtt. Őt nem nézik a szülei; kinyitja az üres markát, és odamutatja a vendégeknek; összehúzott szemöldöke alatt pillantása könnyörgő, mert valami édességet szeretne venni magá-

2014 nyár

nak. Itt mindenki nyújtogatja az üres tenyerét, ez teljesen megszokott; a gyerekek hamar megtanulják.

A földalattin minden reggel egy-egy söröző férfi ül velem szemben; én már rájuk se nézek, elegendem van az áporodott leheletükből, ez a mostani azonban nem akar tudomást venni megvető pillantásomról. Egész nap cipőket pakolt a Zalandonál, mondja, minden nap odabumlizik, és sosem tudja előre, hogy két órányi munkája lesz vagy tizenkettő. Gyermekeit egyedül nevelő apa, de semmit nem kér az államtól. Elismerően bólintok. Egy koldus száll be a szerelvénybe, s ahogy az történni szokott, ledarálja a szokásos mondatait; fiatal, magas férfi, nem látszik se drogfüggőnek, se alkoholstának, még csak pszichikusnak sem. A férfi a sörrel a szemközti ülésről ráordít: „A büdös francba, fiatal és egészséges vagy, menj haza és keress magadnak valami istenverte munkát! Kezdjél valamit az ételledel! Tűnés! Húzz el innen!”

Jobbitani a világot – „Van egy szövetségi állam, amely mindenki másnál többet söpör be. Mi fizetjük a[z] állam adó- és illetékbevételeinek] felét, s ezeknek csaknem a felét egyetlen tartomány nyeli le: Berlin. Valóban Berlin a probléma magva.” (Markus Söder, CSU)

X. Dél-Németországban él, tanár egy katolikus gimnáziumban; hittan és történelem, és amióta túl kövér ahhoz, hogy ő maga focizzon, hétfőként az utánpótlás-csapatot edzi. Barna budapesti cipőt visel a vasalt farmeréhez, a tweedzakó alatt rövidujjú ing, mivel így tartja praktikusnak. Az egykori érettségiző osztályából a régi barátokkal esküvőkön és keresztelőkön találkozik, és mindazokat, akikkel ott nem, láthatja itt, Berlinben.

Most valamin fölizzgatta magát, és nincs türelme az első szálát kipiszkálni a frissen fölbontott cigarettásdobozból; az első, a második és a harmadik szálát is kettőtöri, mire a negyediket ki tudja rázogatni a dobozból. A szájába dugja és a gyufa lángjába mártja. Még mielőtt köszönt volna, már kétszer nevezte dühösen Gomorrhának a várost; a felindultság most apránként, kékes füst gyanánt távozik belőle. Ez az erkölcsi relativizmus, ez a közönyösség fajult tolerancia; ettől, mondja, először ellenállhatatlan köhöghetnékje támad, majd rá kell gyújtania. És az emberek, mondja, szeretik ezt a Berlint, ezt a kozmészetet, ezt a *minden-tökmindegyet*, mert itt úgy pezseg az élet, mint egy feloldódóban levő pezsgőtableta. „Amikor lejtmenet van, Berlin mindig élen jár. És ezt senki nem veszi komolyan”, mondja. Úgy gondolja, itt könnyebb az élet; túl könnyű, de érteni nem érti. Nem érti ezt a mindenkit uraló állandó élvezethajszolás-kényszert. Más városokban úgy terjed a sürgés-forgás, mint a járvány, a lustaság pedig kínos, ezzel szemben Berlinben a szorgalom összeegyeztethetetlen a lelkiismerettel, minden absztinens pillanat elfecsérelnek számít; ha valaki kialudta magát, az elszalasztott valamit, a tartós párkapcsolat: kihagyott lehetőségek. És kizárólag szabadságra ide érkező városlátogatók társaságában lehet ismét meglátni a város szépségét; csak ilyenkor nem érzik olyan megerőltetőnek az élvezetet. Neki azonban nincs ideje a végtelenségig, azaz a hajnali szürkületig ténferegni. Este 5-kor találkozik a Reichstag kupoláját fogják megnézni, amúgy pedig korán akar lefeküdni, mert holnap korán indul a gépe. Ezenkívül ő nem az a típus, aki még akkor is szívesen megy elöl, ha nem ismeri az utat.

Visszhangzik még a koponyájában a tegnapi parti; régi barátoknál, valahol itt, a Prenzlauer Bergben. Száraz-e a bor, ezt kérdezte a partin, mire azt válaszolták, fogalmunk sincs, mi csak kólával isszuk. A kádban Sternburg-címeké uszkáltak a víz színén, és a kád fenekén sorakoztak fekeve a sörösüvegek, meztelenül és olcsón. „Nem

vagyunk mi ehhez túl öregek?”, kérdezi tőlem, s én, mint ha biztos volnék benne, hogy nem vár választ, hallgatom.

Gyalog megyünk. A monstre-divatbemutató, a Fashion Week elfoglalja az egész Június 17 útját, a Kreuzbergben lakók a magas lakbérek ellen tiltakozva vonultak az utcára, a közlekedési vállalat dolgozói sztrájkolnak. A földre szegezzük a pillantásunkat; figyeljük, hol van kutyaszar vagy a járdaszintből kiemelkedő kőlapok. Minden utcáskoron *Gehwegschäden* (Járdahibák) feliratú táblák; X. azt kérdi, vajon ez-e a legatyásodott város mantarája, amely azt a reményt tükrözi, hogy minden magától meg fog oldódni: *Geh weg! Schäden [Távozatok, hibák!]*.

A nő a Kastanienalleebe tetszenek neki; olyan művészi tökélytel álmatagok, hogy valódinak véli az álmoságukat. Ilyen szép nők amúgy csak Badenben vannak, mondja. Várokom vele a gyalogoslámpánál. Egy kisfiú közeledik az anyja kezét fogva, és ezt kérdi: „Mama, tulajdonképpen miért csórok mind a cool figurák?”

A Rosenthaler Platzon benéz a magas ablakokon a kávéházakba, és előadja a posztkapitalista éjjelnappalibolt-elméletét. „Gondold csak meg”, mondja, „a kapitalizmusban a legfontosabb, hogy az ember gondoljon a jövőre, tervezzen és tudja háttérbe tolni a saját rövidtávú érdekeit. Ha nem vettem magamnak a nyolcórás bolti záróra előtt sört, akkor nem tudok otthon nyolc óra után sört inni. Itt, Berlinben abszolút hatálytalanítva van a tervezéskényszer, ki van kuszólválva az a kellemetlenség, hogy valamely szükséglet kielégítésére várni kelljen. Senkit nem érdekel, hogy az éjjel-nappaliban kétszer annyiba kerül a sör; veszik, ha kedvük szottyan, s így elcsökevényesítik a saját tervezőképeségüket és az önfegyelmüket. Az éjjel-nappaliból való sörrel a kezükben tönkreteszik a saját működésüket a kapitalizmusban. És még csak a betétdíjjal sem kell törődniük; mit érdeklí őket az üveg-visszaváltás?! Otthagyják az üvegvaszoknak a betétdíjas üvegeket, és minden kiivott és a csóróknak átengedett palackért jótévedőnek érzik magukat.” Büszke a gondolataira, de úgy találja, én adós maradok a kellő elismeréssel. „Elbaltázták ezek a dolgot rendesen!”, háborog. Bólintok és veszek magunknak két üveg Efes sört. A Museumsinsel felé haladva minden második üzletben egy-egy galériást látunk, ahogyan egy nagy fehér teremben ül, amelyben pár kép mered a semmibe a falakról, s a galériatulajdonos igyekszik elmélyült gondolkodásnak álcázni az unalmát.

Tegnap meleg volt, ma megint hidegebb van tizenöt fokkal. Mindig hirtelen jön a meleg; ha akar, egyszer csak ott van, nem ott, ahová való, és rögtön elillan, mihelyt az ember elkezd megbarátkozni vele és számítani rá: A nyár Berlinben nem évszak, hanem vágyakozás. A Monbijou parkban látszanak még a tegnapi napsütés nyomai. X. tegnap mindent pontosan megfigyelt. Az emberek először használatoknak öltözve tüntettek az Alexen a hagyományos mezőgazdaság ellen, azután vegetáriánus grillezést csaptak itt, a parkban. Látni

a fűben az elszenesedett helyeket, ahová a maradék paraszat kiborították. Körös-körül elszórt üres tofu-csomagolások. Ez feldühíti X-et.

A Grimm Könyvtár előtti kávézóban bölcsészszakos lányok ülnek, és a legutóbbi partin megismert pasit tárgyalják ki a legjobb barátjükkal vagy a következő szakmai gyakorlatról beszélgetnek a szüleikkel. Mindegyikük valamilyen kuszkuszos ételt eszik műanyagpikszisből; némelyikük már maga is el tudja készíteni, ők visznek belőle a partikra, és bekasszírozzák a teli szájakkal hallatott „VVáóó!” elismeréseket, ahogyan azok is, akik saját hummuszt passzíroznak és kevernek. X. érdeklődik, hogy ez a kuszkuszos-e az új Mettigel-fasírt, az új paradicsom-mozzarella, a legújabb parti-nyárspolgári kedvenc. Mint mindig mindenki, ő is a mások nyárspolgáriságára gondol. Mindenesetre most valami normálisat akar enni, valami húst, és azért vállalta ezt a gyaloglást, mert a város állítólag legjobb dönerével kecsegtettem.

A Friedrichstraße exkluzív üzletei egészen a padlóra küldték a Kurfürstendamot. Ott már csak oroszok vásárolnak. De ha az ember déli irányba továbbmegy a Friedrichstraße-n, még egy jó darabon túl a Checkpoint Charlie-n, akkor hirtelen mintha elválták volna a luxust, egyik házról a másikra: az egyik házban még exkluzív ékszerész s rögtön utána szociális áruház; mintha díszletek közül lépne ki; figyelem, ön most elhagyja a jóléti szektort, idáig terjedt a szimuláció. X. arcán, ahogyan körülnéz, rémület, de azt mondja, ő már semmin nem csodálkozik.

A Mehringdamon épp most oszlik szét a magas lakberek ellen tiltakozó kreuzbergiek demonstrációja; épp időben, mert mindjárt kezdődik a Tempelhofer Feld beépítését ellenzők tüntetése. X., mint aki hinni sem akar a szemének-fülének, újra az égre fordítja a tekintetét. Hogyne; alacsony lakberek mindenkiné, de új házakat, azt nem; a kedves tiltakozóknak el kéne döntenie, mit is akarnak. És mi jöhet még?! Alanyi jogon járó alapjövedelem?

Azután Musztafa zöldségdöner-standjára mutatok. Ott fogunk enni, mondom. X. végigjártja tekintetét a bódé előtt kigyózó soron; vannak vagy ötvenen a sorban állók. Dühösen földhöz vágja a cigarettáját, és úgy tapos rá, mintha meg akarná ölni. „Nézd a vegán idiótákat”, kiabálja, „nem akarják észrevenni, hogy olyan szűk a bódé, hogy a húsosnyársról az olajban sült zöldségükre csöpög a zsír. Így én is komálom a vegán kaját!”

Először hangosan háborog, aztán hirtelen elnémul, és most megszegegyenülten süti le a szemét. A várakozók föl sem igen néztek; megtanultak tudomást sem venni az örütekről. A Curry36-ba megyünk; ott a szája íze szerinti étel van várakozás nélkül. Bőrös virslit rendel majonézzal és hasábrumplival. A tányéromról fölnézve látom, hogy félig elszívott cigarettát van a szájában. Türelmetlenül pillant az órájára, de hiába; csak holnap korareggel indul a gépe.

TATÁR SÁNDOR FORDÍTÁSA

75 ÉV
BUDAPESTI LENGYEL INTÉZET

NATALKA BABINA

Az igazságos Lengyelország arcai

Mit látsz a tükörben?

Ha tükörbe nézel, először is a saját arcodat látod, no meg azt, ami a hátad mögött van. A közlekedésrendészet éles kanyarokba tükörrendszereket helyez ki, ezekben láthatod, hogy kicsoda dömpert rohan a sarok mögött beléd. Egy perizskóp tükörrendszere a tenger-alattjáró személyzete számára lehetőséget nyújt, hogy láthassa, mi történik a felszínen. Ó, ha megadtna nekem, hogy „Európa Tükreiben” azt lássam meg – legalább egy kicsikét –, amilyen ma Lengyelország valójában.

Kiengednek, vagy nem engednek ki; beengednek vagy nem engednek be?

Belaruszból Európába menni – nem ugyanaz, mint a schengeni zónában lófrálni.

Eleinte az a gondod: kiengednek az országból vagy sem? Mert az utóbbi időkben a mi csodálatra méltó hatóságaink nem engedik ki az országból azokat, akikre haragszanak, például független újságírókat. Mivel én egy független újságnál dolgozom és, remélem, független író vagyok, sohasem lehetek egészen az utolsó pillanatig biztos, hogy az adott alkalommal átengednek-e a határon.

Kiengedtek.

55 perces repülőút következik Minszkból Varsóba. Nézem felülről a Földet: a házak kis négyzeteit a falvakban, az erdők zöld hullámain, a kanyargó Bug folyót, a Visztula láthatóan sekélyebb lett, testén homokzatónyok nőttek ki. Csinos házak tömbjei Varsó elővárosai-ban. A gép a Chopin reptéren landol.

Jó lenne, ha beengednének Lengyelországba. Útlelvizsgálat. Külön ablakok a schengeni zóna, az USA és az Egyesült Királyság állampolgárai, valamint az „egyebek” számára. Az előbbiekhöz páran állnak, én beállok az „egyebek” sor végére (köszönet, hogy legalább nem „idegeneknek” írják). Sok a kérdés: minek jön maga ide? mennyi pénz van magánál? van-e jegye a visszaútra? Bemutatom a „flepnimet”, amit az „Európa Tükrei” program szervezői adtak. Ott a pecsét az útlevelemben. Welcome, hogy úgy mondjam, a szabad Európában! Átmegek a beléptető kapun. Na, jó napot, Lengyelország! Kezdenek az arcok változni a tükörben.

A posztmaterializmus nemzedéke

Így tehát Varsóban vagyok. Zuhog az eső. A szállodába, ahol laknom kell, majd egy óra késéssel érkezem. Tudom, hogy szállóban kell várjon rám egy nő, akit a szervezők kértek meg, hogy engem fogadjon. Próbálom felhívni, hogy figyelmeztessem a késésre, de hiába. Mikor végre, bőrig ázva, a recepcióra érek, egy fotelből mosolyogva kel fel üdvözlésemre egy izléseken öltözött, alacsony, törekeny, de láthatóan erős nő. Nem ideges a késésem miatt, nem haragszik. Csupa kedvesség, őszinte érdeklődés, segíteni akarás. Így ismerkedtem össze az 55 éves, szlovák származású osztrák Franca Kobenterrel, aki immár 15 éve Varsóban él – mostani utamon ő számomra a lengyel főváros arca, mesés élmények dirigense és a hozzájuk való kulcs. Véletlen, hogy a szervezők pontosan őt kérték fel, fogadjon a Belaruszból érkező irodalmár kottlóstyukot, de én nem vagyok hajlandó ezt a találkozást véletlennek tekinteni.

Franca egy osztrák cég leányvállalatánál dolgozik. Megmászta a Kilimandzsárót, biciklivel jár dolgozni (ötven perc

az út), pedig metróval is mehetne, száz országban járt, hét nyelven beszél, fejében van, úgy tűnik, az egész világstatisztika, legalábbis kapásból válaszol, hogy mekkora Lengyelországban az átlagkereset, mennyibe kerül Varsóban egy lakás, és hány szavazópolgár van Bécsben.

Franca családjának drámái a története. Annak a fel-fordulásnak viseli nyomait, ami Európában volt a második világháború alatt és után: nagyapját, aki Olaszországban bányagazgató volt, olasz kommunista partizánok ölték meg, apja a háborúban Olaszországban ült egy fasiszta koncentrációs táborban... A háború után családja kivándorolt Szlovákiából Ausztriába, Franca ott született.

Megdöbentett átgondolt polgári aktivitásával. Úgy tűnik, Belaruszban ilyen – sikeres, barátságos, emberséges ember, aki még a Kilimandzsárót is megjárta – nincs.

A Varsó központjában lévő kis olasz étteremben, ahol ebédelünk, ismerősök szólnak-jönnek oda hozzá: egy történelemprofesszor, egy kereskedő cég menedzserasszonya, egy orosz tanárnő... Franca íróasztalán barátok, híres lengyel újságírók és írók fényképei.

Franca ezt mondja: „Az Európában mára eluralkodott életmódot én posztmaterializmusnak nevezném. Lengyelországban egyelőre ritkák a megnyilvánulásai. De az érettebb demokráciákban a posztmaterializmusnak ezek a jelei nagyon is jól láthatóak. Az ötvenesek korosztályának – ez a posztmaterializmus nemzedéke – már nem muszáj házat, lakást vennie. Apáktól, nagyapáktól már megkapták, pénzüket már költhetik másra. Nem öltözködnek hengegően, nem törekszenek ötszázalagos szállodákba, és nem vásárolnak méregdrága autót. Biciklivel járnak, nem dözölnek, sokat utaznak. Ha sok mindened van, könnyű eldöntened, hogy mi az, ami valóban fontos. És ebből Lengyelországban is egyre több van. Az ország rendkívül dinamikus fejlődik, jól kihasználja az időt és a történelem által nyújtott esélyeket. Európa dinamikája itt Keleten van, nem pedig Nyugaton. És itt a posztmaterializmushoz való átmenet is gyorsabb.” Majd, némi szünet után: „Mennyire sajnálom, hogy apám meghalt... Most visszatérhetne Keletre...”

Franca Varsója modern és dinamikus: Mokotów és Wilanów új épületei a Saab ablakából, a Nemzeti Könyvtár tetejéről látható csendes, csupa luxus negyedek, a Nowy Świat utca virágaival és kávéillatával, az esti fényekkel elárasztott főútvonalak Varsó központjának egyik felhőkarcolójában található irodája ablakából...

„Varsó, Varsó, fővárosom...”

Varsó, Varsó, fővárosom, Táncolni fogok ott, szórakozni – ahogy a gyönyörű belorusz dal szól.

Az első varsói nap után a szállodában kimerülten dőlök az ágyra és bögök. Belorusz földjeimmel találkoztam, akik emigrációba kényszerültek Lengyelországba. Nem igaz, nem néznek ki szegényeknek, tartják magukat, sokat tesznek Belorusz érdekében. Nem törtek meg, dehogy. Vagy megtörték, de egyenes a tartásuk. De... Szemük nem csillog olyan vidáman, nem ragyog úgy, ahogy én emlékszem rájuk...

Volja az egyik ellenzéki párt aktivistája. Síbakancsban és pulóverben ment Lengyelországba két napra – és kénytelen volt ott maradni, mert „tömeges rendbontás szervezése” miatt büntető eljárást indítottak ellene. Elmeséli, hogyan találkozott össze az EU-iroda végcéjében egy

magas rangú belorusz állami tisztviselőnővel, aki visítva kiabált rá: „Elárultad a hazádat! Ezt nem úszod meg!” Arra kérem, engedje meg, hogy ezt megírjam az újságban, de nem egyezik bele: „Azt akarom, legyen a gyerekeimnek lehetősége arra, hogy ideutazzanak hozzám...”

Alesz a helyi tanácsban volt képviselő. Céltudatosan üldözték el az országból, mert a hatalom számára veszélyt jelentett: támogatták őt a szavazók. Házkutatást tartottak nála otthon, a szüleinél, orvos feleségének pedig a munkahelyén. Elmeséli, hogyan sikerült apjának az utolsó pillanatban átvinnie a méregdrága rizográf gyorsmásolót a szomszédokhoz. Alesz ellen bejegyzéssel nem rendelkező szervezet nevében való aktivitás miatt indítottak büntetőeljárást (a belorusz büntető törvénykönyvnek van ilyen cikkelye). „Féltem, hogy megtörök. Nem tudtam, hogy kibírom-e a rám gyakorolt nyomást. Dzima Daskevics ül, ő egy hős – de az édesanyja meghalt, míg ő börtönben volt, apja súlyos beteg, onkológiai. Nem tudtam, hogy ki fogom-e bírni, ha a szüeim, feleségem, fiam biztonságával fognak zsarolni. Féltem, hogy meg fogok tömni.” Alesz Oroszországon és Ukrajnán át szökött meg, most Varsóban van. „Nagyapámat és nagyanyámat, akik Lengyelországban éltek, Bialystok környékén, a második világháború után Belaruszba kényszerítették át: éjjel a Honi Hadsereg fegyveres lengyel nacionalistái betörték a faluba, megverték az embereket: »Büdös ruszki, eredjtek a kommunista paradicsomtokba!« És most én visszajöttem, Lengyelország befogadott, hogy bennünket élni és dolgozni... Ez lenne a történelmi igazságtétel!”

Szjarzej újságíró, független kiadványoknál dolgozott és: „A bűn indítékai Dosztojevskij korai regényeiben” című disszertációját írta. Házkutatás, letartóztatás, az irodatechnika elkobzása, újabb házkutatás, letartóztatás... Most itt dolgozik Varsóban a Belsatnál, itt védte meg a bűnről szóló disszertációját... Ironikus, mankóval jár – megmútották a térdét.

Anufrij egykor KGB-tiszt volt, most a fegyveres testületektől kivándoroltak határon túli szervezetének alapításával foglalkozik, célzást ejt arról, hogy igen radikális terveik vannak... Hitetlenül fintorgok.

Nem, ezek nem adják fel, de lelkiileg nehéz...

Este, kicsit már megnyugodva, skype-on beszélék egy fiatal egyiptomi barátommal, aki azt mondja, hogy képtelen nyugodtan nézni tovább a szíriai erőszakot, a gyermekek halálát. Fegyverrel a kezében akar harcolni a jó ügyért. És tanácsot kér, hogy végleg el tudja dönteni, mit tegyen.

Milyen tanácsot adhatnék én egy ilyen forrongó ifjúnak?

Minálunk nincs olyan erőszak, mint Szíriában, de a mi országunkat is tördelik, mint egy karéj kenyeret...

Belsat

Van Varsóban egy ilyen rendkívüli jelenség, az egyetlen független tévécsatorna, amely belorusz nyelven Belorusz számára sugároz – a Belsat. A híreket élő adásban közvetítik. Figyelem az újságírók munkáját. Három, kettő, egy... Amíg a másodperceket számolják, a műsorvezető arca megváltozik: könnyed mosoly tűnik elő, valami megmozdul... Kamera indul! A kép egy optimista, kicsit könnyed, kiváló-csinosan öltözött műsorvezetőnőt mutat – jelkép és támogatás azok számára, akik a képernyő és a határ túloldaláról hallgatják a híreket. Beloruszról jön egy hír – a lány eltűnik a képernyőről, a mosoly lehervad, az élénk vonások eltűnnek az arcáról, összpontosító, sőt kemény lesz ez az arc, olyan emberé, aki nehéz munkát végez –, de a szerkesztő jelére a lány ismét visszavált a képernyői énjére.

2014 nyár

A Belsat tévécsatorna személyzete 32,5 fő itt Varsóban és körülbelül 150 munkatárs Belaruszban, ezek titokban dolgoznak, mert a hatóság természetesen nem akkreditálja őket. Mintegy félmillió a belorusz nézőközönség.

Lengyelországból szór Belaruszba műsort néhány rádióállomás is.

Boguslaw Linda szakmai arcképe

A tévéműsor itt is tele van üres dolgokkal és népdalokkal, mint Belaruszban. Gengszterek, összetűzések, álszerelem... És a valaha annyira szeretett Boguslaw Linda arcán, aki egy rendőrt játszik, nincsen semmi, csak a színész professzionalizmusa.

A „srodai kincsek”

Środa Śląska tízezer lakosú kisváros Wrocławtól nem messze. Ha gyerekkoromban ilyen városban éltem volna, beleőrültem volna a boldogságba: képzeljék el, hogy épségben maradt a középkori történelmi központ, a városfalak a töltésekkel, a Városháza. Ahol csak leásol, mindenütt kincsek kerülnek elő. Talán a leghíresebb, amit így is hívnak: a srodai kincsek. Közöttük egy hihetetlen szépségű színanary korona gyémántokkal, ez a 14. században Blanka Valois, IV. Károly német-római császár feleségének fejét ékesítette, majd zálogként Moshe srodai zsidóhoz került a Károly császár által felvett kölcsön fejében... Most ezt a kincset a városi múzeum díszhelyen őrzi, más, nem kevésbé érdekes kincsek között... Srodát egyébként a kincsek városának mondják.

Íde Małgorzata Bogucka, a városi kultúrház munkatársa hívott meg. Író-olvasó találkozóra. Ahogy a Piac-téren megyünk vele a Városháza felé, amelynek egyik termében lesz a találkozó, Małgorzata asszony alig győzi viszonzni a köszöntéseket: egy kisfiú azt kérdezi, hogy mikor lesz festőszakkör, egy fiatalasszony az amatőr színjátszók előadásának időpontját pontosítja, aztán egy helybéli festőművész állítja meg, hogy megbeszélje Małgorzatával egy készülő plein air részleteit...

A találkozóra mintegy harminc ember jön el. Nekem csak mosolyognom kell és bort höpölgetni: az olvasók maguk beszélnek, hevesen, egymás szavába vágva, többségük már olvasta a *Halak városa* című könyvem, amit Lengyelországban a Rebis kiadó jelentetett meg két évvel ezelőtt.

Małgorzatára nézek. Mindenről gondoskodott: hogy legyenek a könyvnek példányai azok számára, akik meg akarják majd vásárolni, a terem díszítéséről, kávéról, édességről és borról a jelenlevők számára, megszervezte Eduard Galusztai énekes fellépését, aki gyönyörűen ad elő autentikus belorusz dalokat... „Lám, ő az igazi srodai kincs” – állapítom meg. Sőt, lengyel kincs. Hála az ilyen embereknek, mint ő, a lengyel értelmiség réteg olyan vastag, hogy akár a mindennapiság kenyérére lehet kenni... Bár Małgorzata asszony fizetéséből ítélve a lengyel kormány gondoskodik arról, hogy az értelmiségiek ne nagyon hízhassanak meg a pénzükből...

Miből élnek itt az emberek?

Egy papagáj makacsságával teszem fel ezt a kérdést mindenütt és mindenkinek.

Franca, aki mindent tud, így válaszol: „Lengyelországnak szerencséje, hogy ilyen nagy. Mintegy negyven millió ember – ez sokféle gazdasági tevékenységhez biztosít lehetőséget. Itt van kinek dolgoznia. Fontos, hogy Lengyelország észak-nyugati régióiban ott működnek a nagy nemzetközi vállalatok, például tévékészüléke-

ket szerelnek össze.” (Később beszéltem egy ilyen gyár alkalmazottjával, panaszkodott, hogy a munka nagyon nehéz, a fizetés pedig nagyon kevés – négyszáz euró).

Mások ugyanolyan papagájos következetességgel feleltek: „Szolgáltatásokból és kereskedelemről”. „De ahhoz, hogy kereskedhessenek valamivel, ezt a valamit le kell gyártani? Mit gyártanak az önök városában?” – vonogatták a vállukat. – „Vagy talán a kínaiak és a thaiföldiek gyártják, maguk pedig csak eladják?” – erre nevetnek.

Még azt is mondták, de én egyáltalán nem vagyok benne biztos, hogy a mezőgazdaságból élnek. Lengyelországban utazgatván láttam üres, az őszi nap által besütyött mezőket, és kerteket törpe almákkal, rajtuk fényes, piros almával... Nem mondhatni, hogy lázas tevékenység benyomását keltették, de Lengyelországban a zöldség- és gyümölcsárak igen alacsonyak, a helyi mezőgazdasági termékek választéka pedig nagyon széles...

Két zloty a pan számára

Szóval maguk azt hiszik, hogy Lengyelországban nem isznak? Én is így gondoltam, amíg nem kerültem este tízkor a városi Praga negyedbe. Nem volt az utcán egyetlen józan ember sem! „Házilag állítjuk elő a denaturált szeszt! Maguk, beloruszok, Oroszországból kénytelenek behozni” – fejezték ki együttlérésüket. – „Mi itt pedig még cseh vodkát is iszunk.”

Egy aszociális figura alamizsnát kért a városi Kultúra és tudomány palotájának lépcsőjén: odajött hozzám, szimpatikus férfi, akinek fő foglalatosságát csak az arcszíne és enyhe szaga leplezte le, és kérő hangszíval kezdett valamit mondani.

„Nem igazán értem magát, talán pénzre van szüksége, uram?” – az úr hálásan bólogat. Adok két zloty, megköszöni.

Ha gyakorló pszichológus lennék, azt mondanám, hogy Lengyelország annak köszönhetően érte el sikereit, hogy itt mindenki, még a részeg koldus is „pan” (úr – lengyelül!) Belaruszban az emberek leggyakrabban így fordulnak egymáshoz: „Muzscsina! Zsencsina!” (férfi! asszony! – oroszul.)

De mivel én leginkább gyakorló író vagyok, Lengyelország sikereinek okát abban látom, hogy itt az emberek a saját nyelvükön beszélnek. A nehéz időkben is megőrizték. A beloruszoknak ez nem sikerült. Mikor hazatértek Lengyelországból, a legnehezebb kulturális sokkot mindig az okozza, hogy egy olyan országba érek haza, ahol az emberek egy kötelezővé tett, kölcsönvett, megvásárolt nyelven beszélnek – hívják, ahogy csak akarják –, de nem a sajátjukon.

De Lengyelországban is vannak helyek, ahol rákényszerítették az embereket, hogy tagadják meg, ami az övék. Utunk a podlasiei régióba és Chełm város környekére vezet.

Białystok

Białystok az ország keleti részén található Podlasiei vajdaság központja, egy olyan régió központja, ahol tömegesen, kompaktan élnek pravoszlávok – „helybéliek”.

Szerettem volna hosszabb ideig élni itt, hogy átérzezem a mai szellemét annak a földnek, amelyen keresztül hetven évvel ezelőtt véletlenül húzták meg az államhatárt, falvakat és sorsokat vágva ketté.

Mi van itt ma?

Itt ma is hiteles podlasiei beszédet hallani, ami a 13. század ó-orosz krónikáinak nyelvére emlékeztet.

Itt vannak a székesegyházban Białystoki szent Gaurila hamvai – egy városzéli faluba való hatéves kisfiú volt ő,

akit a 17 században, míg a szülei a földeken dolgoztak, állítólag a helyi zsidók kínoztak halálra – maceszhez vették a vérét. Minden mise után sorok állnak a kis, üvegfedeles koporsóhoz, hogy megcsókolják.

Itt én vagyok vasárnap a három helyi múzeumban az egyedüli látogató.

Itt jutok el a városi színházban két olyan előadásra, ami földjeim, az ukrán Okszana Zabuzsko és a belorusz Szyjatlana Alekszjevics írásából készült.

Itt ellenségeskedik a belorusz és az ukrán mozgalom, mindkettő aktívan próbálja bevonni a saját táborába a „helybélieket”.

Itt minden olyan szép, hogy szinte nincs is üres telek – mindent felvásároltak a gazdag varsóiak. Réges-régi, még a középkorban épített utak szomorú szépsége vezet el Chełm városába.

Felfordulás és következményei

Addig pedig, amíg ezeket az utakat járjuk, és a tölgyek makkot terítenek elénk, elmondok egy történetet. Ezen a környéken éltek Lengyelországban a nagyszüleim. Még apám is 1945-ig. Nem volt az az élet felhőtlen a Bug partján: hat részre osztották a gyufát, mert új vásárlására nem volt pénzük. Nem volt munka. De voltak politikai jogok. „Elmúlnak még a rossz idők, véget ér a szomorú sors, mint a tizenkilenced sarc!” – 1928-ban volt ez egy választási jelszó, amit 97 éves nagyanyám még most is idéz időnként, ha van rá alkalom. Nagyanyám ifjú korában a 19-es a nemzeti kisebbségek Paraszti-munkás szövetségének volt választási listája a lengyel szemjébe.

A 19-es akkor győzött ugyan, de három évvel később a pártot betiltották. A gyilkosságok száma évről évre nőtt.

A második világháború után a „helybéliek” problémáját a „keleti határokon” Lengyelország, a Szovjetunióval közösen, radikális módszerrel oldotta meg: először felajánlották, hogy aki akar, áttelepülhet a Szovjetunióba (egyik nagyanyám családja is így tett, már csak azért is, mert erre buzdították őket a lengyelek „Büdös ruszlik, takarodjatok a vörös paradicsomotokkal!” felkiáltásaikkal), aki pedig nem akart, azokat a „Visztula”-terv keretein belül kitelepítették Lengyelország északi részén „megtalált földekre”, ahonnan ezt megelőzően elűzték a németeket: két óra a szedelődözködésre és szekérre! Másik nagyanyám nővére éppen kenyeret sütött, hát nem hagyták kivennie a kemencéből – szekérre, és irány Olsztyn!

Władysław Kowalskinál vagyok vendégségben a Chełm közeli Brzeźno városkában. 1946-ban az ő családját is két órán belül dobták ki a fészükéből, de 1974-ben visszatértek... Ma pan Władysław az egyik leggazdagabb, következőképp egyik legbefolyásosabb ember a környéken, autószerve van, mezőgazdasági gépekkel kereskedik, íróasztalán lengyel és ukrán zászló, velem ukránul beszél erős lengyel akcentussal. Hatalmas, elegáns irodája vakolt, barackszínűre festett falába két nyers téglá van befalazva: egyik a nagyapjának itt Brzeźnoban lerombolt házából való, a másik abból az olsztyni házból, ahol ő született, és amelyet már szintén lebontottak... Pan Władysław kertjében, egy kis tóban piros halak úszkálnak, innen nem messze, Chełmben, a régészek Galíciai Danyilo egykori városát tárják fel, minden visszatér a rendes kerékvágásba – de miért ilyen áron?

Tiszták az erdők, de nem minden olyan rózsás

Az én szememben annak még egy mutatója, hogy jók-e az emberek és hogy tisztességes-e az ország, ha az erdőkben nincsen szemét. Ez az atavizmus erdei gye-

JOCHEN SCHMIDT

Velem mindig történik valami

rekkoromból származik: az erdőben tisztaság kell legyen, ellenkező esetben ez nagyon rossz jel a jövőre nézve. A vonat és az autó ablakából a lengyel erdők tisztának tűntek, nem voltak olyan szemétteltelepek, amik Ukrajnában szúrnak szemet. De Doroteusz Fionik úr, a Bielsk Podlaskiban található, remek „Szűkebb pátriánk múzeumának” tulajdonosa, bevezetett a városszéli erdőbe. Szemétkupacok! Lengyelországban az erdők 60%-a magántulajdonban van. Hogy itt ekkora szemét legyen?? Nem ezt vártam a lengyelektől...

A „Trwam” tévé

Amikor Lengyelországban voltam, az állam valamiért megharagudott a „Trwam” katolikus tévécsatornára – törölte az ingyenes csatornák listájából, vagy valami ilyesmi... Több tízezer ember vonult az utcákra ennek a médiumnak a védelmében. A tetőzés egy óriási, majdnem százezres felvonulás volt Varsóban. A tüntetés végén a szervezője, egy magas rangú katolikus pap köszönetet mondott... a rendőrségnek a rend fenntartásáért. Majd hogy meg nem fulladtam, mikor teázás közben ezt meghallottam a tévében. Hogy minálunk a rendőrök egy tüntetésen fenntartanak a rendet!? „És soha ne bántalmazzanak feyvertelen embereket!” – mennydörögi tovább a prelátus a rendőrséghez fordulva, és az egész ország őt hallgatja. Nohát, nohát. Két ország – két katolikus egyház...

Azokból az időkből, amikor nem volt határ

Biała Podlaskába abban a reményben mentem, hogy átérezem a múlt szívverését – azokból az időkből, amikor a ma belorusz Breszt és a ma lengyel Biała Podlaska között nem volt vasfüggöny.

Amikor egy volt ez a föld.

És mit látok?

Este, sötét van. Varjak kárognak. Nem ismerek itt senkit.

Kilépek a szállodából. Az utcai világítás nem ég. Sötét utcákon megyek a zene irányába (ha a mai diszkók bumm-bumm-ját zenének lehet nevezni). A főtér ki van világítva. Valami helyi ünnep van ma. A színpadon az előadók kitesznek magukért, hogy „felpörgessék” a közönséget, ami főleg fiatalokból áll. De a rap, a hip-hop, a hardcore – mind hidegen hagyja a nézőket... Végül, már majdnem letéve a közönség felrészálásáról, az énekes energikus rock módon kezd bele a «Gej, szakoli» régi lengyel-ukrán népdalba. És az ifjak a téren kórusban éneklnek a refrént. «Sikerült» – az énekes bizonyára megkönnyebbült, így erősít bele.

„Igen!”

Itt az ideje, hogy hazamenjek. Vasárnap reggel busszal indulok Biała Podlaskából a határra.

Mennyi minden fért bele ezekben a napokba!

Lengyelország különböző oldalait mutatta kongó múzeumaiban és zsúfolt üzleteiben, lepusztult kis pályaudvarain és elegáns színházaiban, a nők kongresszusán és Jehova Tanúi gyülekezeteiben, taxiban és vonaton, gyros-osoknál és ingyencsatornáknál, rendezett parkokban és szeméttel telezsított erdőkben...

Arcok, arcok. Beszélgetések, beszélgetések, beszélgetések. Már egész jól beszélek lengyelül! Az első ülésen utazom, meglepően könnyedén kérdem váratlanul a buszsofőröt: «Maga uram, hogyan gondolja, Lengyelország most mindenki számára igazságos ország?» És a sofőr úr pillanatszerűen gondolkodás nélkül, kapásból válaszol: «Igen!»

És tudják mit? Egyetértek vele.

Sok sikert, lengyelek!

BÁRÁSZ PÉTER FORDÍTÁSA

„Az ember addig fiatal, amíg egyszerűsít.” (Örkény István)

(BERLIN – BUDAPEST) Az íráslecke helyett esténként pizsamában kimászom néha a házunk tetejére és felújítom az úrhajómat, amit napközben az ágyam alatt tartok egy dobozban. Jó, hogy az úrhajó gumiból van, mert ez a rugalmas anyag lehetővé teszi, hogy az úrhajó nagyobb sebességre kapcsolva majdnem tetszőleges távolságokra is eljusson.

Legtöbbször a múltba repülök vele, ez csak egy ilyen magyar felfújható úrhajóval megy, amit sajnos már nem gyártanak. A magyarokhoz a világűr mindig közelebb volt, mint hozzánk az NDK-ban, ezt tudtam egy magyar bélyegsorozatról, ami egy Mars-repülést ábrázolt. Az úrhajók elég amerikaiasan néztek ki, mint a scifikben. Csodás volt, ahogy egész rajokban keringtek a Phobos, a Mars holdja körül. Gyerekeknek volt pléből készült holdjáró, amely mozgás közben egy habszivacs labdát egyensúlyozott, nekem sajnos sose volt olyanom. A magyaroknak valószínűleg azért volt hozzáérésük az úrhajózáshoz, mert ők maguk a Szíriuszról jöttek, ezért nincsenek rokonságban egyetlen más néppel sem a világon, kivéve talán az egyiptomiakat. Eknaton ugyanis ómagyar nyelven beszélt, amiről meggyőződhet az, aki tudja olvasni a hieroglifákat és a rovásírást is, amit ma megint használnak helységnevek kírására, elsősorban azért, hogy átragasszák vele a román nyelvű feliratokat. Aki csodálkozik, hogyan tudtak a magyarok ezer éve ilyen hosszú utat átrepülni a világűrben, az előbb gondolkodjon el azon, miért éppen a magyarok találták fel a C-vitamint. Hogy a magyarok találták fel a röntgenkészüléket is, azt csak később olvastam Illyés Gyulánál. Az ember a szájába vesz egy villanykörtét, és akkor az orvos belekukkanthat a hátsójába.

Hogy milyen érzés egy magyar úrhajóban utazni, azt el tudjuk képzelni egy régi Ikarus 260-ban. Miért hívják ezeket a buszokat Ikarusnak? Mert a magyarok minden utazása a Napba visz? Kelet-Németországban valamikor 30 000 darab volt belőlük, a legutolsót 2010. augusztus 31-én látták Zeitzben, majdnem észrevétlenül tűntek el a színről. Mint az elefántok, vonulnak vissza életük végén a születési helyükre, ezért látni ma ennyit belőlük Budapesten (a kubaiak sajnos nem tudnak átkelni az óceánon). Egyébként a Trabantok, Wartburgok és W50-esek sem érzik már jól magukat Németországban, ahol gyakorta kénytelenek használatautó-kereskedések vagy bowlingcenterek reklámozására szolgálni. Budapesten a Várban láttam egy Trabantot, amelynek az üvegére belülről egy műanyagdobozt erősítettek, amibe a résen keresztül be lehetett dobni egy pénzdarábot, és ez volt ráírva: „Your donation will be spent on my maintenance. Thank you”.

1989 augusztusában itt üldögtünk a Hilton szállótövében, Danone-joghurtot és fehérkenyeret eszegettünk, és azt fontolgattuk, hogy eltölthetnénk-e itt az egyik kőpadon az éjszakát. Egyikünk Románia óta nem mosott lábat, és kibírta egészen Berlingig. Én egy kicsit csalódott voltam a Halászbástyától, amit olyannak képzeltem, amilyen a Kleine Bastei az Elbsandstein hegységben. Napközben megszólított egy ember, és egy cetlire felfirkált címet mutatott, hogy tudom-e, hogy ez hol van. Nem, miért, mi ez? Hát éppen ott találkozik most mindenki az NDK-ból. Fogalmam sem volt, miről beszél, mi eljöttünk már néhány hete otthonról. Még mindig ki voltunk éhezve

a romániai hegyi túránk óta. Mivel Magyarországon volt dinnye, Schweppes és a világ minden lemezét lehetett kapni, azt hittük, a magyarok már célba értek.

Beléptem életem első McDonalds-ába a Váci utcában, és megleptem magam egy hamburgerrel. (Cselesek voltunk: egy hamburgerből az élelmiszerboltban vett sajttal olcsón cheeseburgert is lehetett fabrikálni.) A McDonalds előtt ott álldogált egy kövér japán fiú baseball sapkában és unottan szürcsölte a turmixát. Neki nem volt semmi különös abban, hogy ilyen korszerűen táplálkozott. Irigyletem ezért, pedig neki sokkal több oka lehetett volna arra, hogy engem irigyeljen, de ezt akkor még nem tudtam.

Felfújható úrhajóval Magyarországra repülök

Felfújható úrhajóval Magyarországra repülök, abba az országba, ahol a vízcsapokból kis manók jönnek elő. Olyan dolgok után kezdtem kutatni, amelyek hozzátartoztak a gyerekkoromhoz, de ma már nem lelhetőek fel Németországban. Néhány éve arra vágyom, hogy újra találkozzam ezekkel a tárgyakkal, hiszen nem búcsúzhattunk el tőlük, egyszerűen hipp-hopp eltűntek. Gyerekkoromban a játszótéren volt egy úrhajó formájú szerkezet, amelyben gyűrűkön lehetett egyre följebb kapaszkodni, és ha esett az eső, bedugtuk a fejünket a csúcsos bádogtető alá és vártuk a visszazámlálást.

Láttam egy ilyen mászókat egy magyarországi fekete-fehér fotón, és most égre-földre keresem, de a játszótérek időközben felújították. A fordulat előtt nem figyeltem fel az ilyen részletekre, mert maguktól értetődőek voltak. Budapesten újra összeszedtük magunkat a néhány hetes romániai hegyezés után, ahol magunkkal hozott zacskós levesekkel és édesítő tablettákkal éltünk. Romániában a vietnami szártított rákdarabkákon kívül semmi enniválót nem lehetett kapni. Amint Nagyvárad után átkeltünk a határon, hirtelen rákapcsoltak a vonatra egy étkezőkocsit, ahova bátoritanul léptünk be, féltünk, hogy elzavarnak minket. Várakozásainkkal ellentétben terített fehér asztalok mellett foglalhattunk helyet, és egy pincér megkérdezte, mit parancsolunk. Hogy valaki ilyesmit tudakoljunk tőlünk, ez három hét Románia után felért egy kultúrsokkal.

Mi volt az, amit Magyarországról ismertem?

– A ketchup! Nagyon ritkán, talán csak egyszer egy évben lehetett kapni nálunk a berlini lakótelepi vásárcsarnokunkban, ki se csomagolták a kartondobozokból, mert az emberek úgy tolongtak érte, mint a hangyák. Ha véletlen szerencse folytán éppen ott voltam a csarnokban, mindjárt három flakonnal vettem, ennyit kaphatott mindenki. Otthon megpróbáltam rábeszélni a fivéremet, jöjjön ki velem még egyszer, vegyünk még fejenként három-három flakonnal. Az volt a legjobb, ha egy hideg virslivel tunkoltunk bele a flakonba. Nálunk csak egy „Mostrich” nevű ketchup-pótlékot lehetett kapni, a háború végnapjaiban találhatták fel. Vagy ami még rosszabb volt: üveges lecsó. Ez már majdnem olyan rosszul hangzott, mint a dácsa meg a Moszkvics.

– A bűvös kocka is magyar találmány eléggé meglepő módon. Volt hozzá egy leírásunk, úgyhogy meg tudtam csinálni, oda se kellett néznie. A fél iskola odahordta nekem a bűvös kockákat, amiket a szünetben gyorsan helyreforgattam, ezért aztán úgy tisztelek, mint egy sámánt.

– Soós Károly és Gyarmati János, akik az NDK nemzeti válogatott futballcsapatának az első edzői közé tartoz-

2014 nyár

tak az 50-es és a 60-as években. Akkoriban a játékosok még a mamájuk által szenes-zsákokból varrott trikókban játszottak. Miért voltak magyar edzőink? Vajon a németek mind ottmaradtak volna Sztálingrádnál?

– Egy MALÉV-es hányós zacskó, a legjobb barátom hozta nekem a Balatonról, mert mindig rosszul lettem az autóban. Én még sose repültem. Ezért hittem azt az első, New Yorkba tett repülőúton, hogy minden utasnak van egy ejtőernyő az ülése alatt.

– A főhős magyar nénikéje a fordulat utáni kedvenc filmünkben, a *Florida, a paradicsomban*. Valahányszor legyőzte kártyában az őt Clevelandben meglátogató bűnöző unokaöccsét, azt mondta erős akcentussal, és mi nem győztük eleget utána mondani: „I am the winner”. Még mielőtt egyetlen szót tudtam volna magyarul, tudtam magyar akcentussal angolul beszélni!

– A Bolyaiak, apa és fia, a nem-euklidészi geometria megalapítói, bár mi már az euklidészi se nagyon értettük. Hogy a párhuzamosok a végtelenben találkoznak, ez csak Kelet-Európában juthatott észébe valakinek. Azt hiszem, hogy a nyugati párhuzamosok nem is találkoznak a végtelenben.

– Lukács György. A fordulat után felvettem egy kurzust az egyetemen *A regény elmélete* c. művéről, mert a cím alapján azt gondoltam, hogy ebből meg lehet tanulni, hogyan írjuk meg a tökéletes regényt, de csak annyit tanultam meg belőle, hogy „transzcendentális hontalanságban” szenvedek.

– Törzs Dénes, az NDR, a nyugat-német televízió harmadik csatormájának barátságos bemondója, aki szombat délutánonként mindig segített nekünk ráhangolódni a Buster Keaton filmekre. Volt valami enyhe irónia a tekintetében, és ugyanakkor olyan kedélyes benyomást keltett a gyapjúmellényében, hogy nagyon vigasztalóan hatott ránk, mivel mi Keleten éltünk és a Nyugatot néztük. Neki már sikerült, de láthatólag még nem felejtett el miniket, mert a barátságos nézése, ezt éreztük, nekünk szólt.

– „És jövőre a Balatonnál”. Egy osztálykiránduláson azok közé tartoztam, akik inkább egy Louis de Funès filmet akartak nézni a tévén a diákszállóban, mint ezt a DEFA-filmet a szabadtéri moziban. Én akkoriban elvöl nem néztem keletnémet filmeket. A többiek aztán lelkesen mesélték, hogy ebben a magyarországi road-movie-ban egy holland autóstoppos lány levetkőzött. Hogy hagyhattam ezt ki? Hiszen a meztelen jeleneteknek tulajdonképpen tévedhetetlen szakértője voltam. Hogy Magyarországon laza erkölcsök uralkodtak, ezt tudtam már az „Örömszerzés” c. magyar felvilágosító könyvecskéből is, amit a papírgyűjtésnél halásztunk ki a kiselejtezett papírhalmából. A két főszereplő, egy bajszos férfi és egy szőke nő, akik folyton kihámozták egymást a koptatott farmerjeikből, hogy aztán közösen végezzenek tornagyakorlatokat, minden képen elfordította az arcát a fényképezőgéptől. Nem az volt nekik a fontos, hogy híressé váljanak, csupán csak az örömszerzésre vonatkozó tudásukat akarták továbbadni.

2012 szilveszterén megint Budapesten

2012 szilveszterén megint Budapesten kötök ki, ami a sötétség miatt egyszerű. Egy már majdnem egészen elfelejtett keleti-blokkos sötétség az utcákon, amit néhány nap után megtanul értékelni az ember, mert így legalább itt még látni a csillagokat. Végre egy olyan országban vagyok, ahol nem muszáj megtanulnom a nyelvet, gondolom magamban. De amikor egy táblán egy autó-ábrát látok és a „gépkocsi” feliratot olvasom, az azért megráz. A legjobb vezetéknevek: Franz Mehl

(Ferenc Liszt), Marc Tapfer (Marc Bator), Stefan Schneider (István Szabó), Michael Möbel (Michel Butor), Judith Bürger (Judit Polgár), Jan Lieb (Jan Kedves), Emmerich Gärtner (Imre Kertész), Georg Wald (György Ligeti), Thomas Morgendämmerung (Tamás Hajnal), Judith Fischer (Judith Halász). És a félelmetes cseh válogatott játékos az egzotikus „Ujfalusi” névvel egyszerűen csak „Neudorfer”-nek hívják. Szívesen böngészem a lakók neveit is régi házakban, és örülök a nevek véletlen, de sokatmondó együttesének. Az egyiken ez áll: „Détári”, aki egyszer az Eintracht Frankfurtban játszott!

A Hotel Astoria azelőtt a titkoszolgálat szállodája volt. Itt szállt meg Franz Fühmann. Vajon lehallgatták-e Fühmann szobáját? Talán még megvannak a szalagok valahol, és lehet hallani a horkolását? Fühmann mérgelődik a naplójában, hogy a szobát csak reggelivel lehet kivenni, hogy ez valami „Habsburg-csökevény”. Mint a lágytojás pohárban, amit mindenütt adnak. Azt írja, hogy a magyarokhoz közelebb érzi magát, mint a nyugatnémetekhez. Én is így vagyok vele, amikor a könyvesboltban fölfedezem Janikovsky Éva, Réber László és Reich Károly gyerekkönyveit, amik nekem gyerekként megvoltak. Ha egy retro-caféban az úttörők 12 pontját olvasom: „10. Egészségesen élek, edzem testemet”. Ha az Andrássy úton a Lengyel kulturális központ kirakatában egy Polski Fiatot látok, a teteje megrakva csomaggal, gitárok, tévé, számovár, kínai táskák, tollas ütők, kávédaráló, mixer. A sárhányó szigetelőszállaggal van megbuherálva. Vagy amikor egy 60-as évekbeli magyar tévéjátékban egy szputnyik alakú játékorát fedezek fel, amelyet éppen most halásztam ki magamnak drága pénzért az eBay-en.

Szívesen látnám magam itt 18 évesen mászkálni az utcákon túracipő helyett viselt melósbakancsban. Mindig azt hiszem, hogy ha eljövök egy helyről, ott marad utánam egy klónom, és arra vár, hogy kiszabadítsam. De vajon most hogy nézhet ki? Talán a sok hajléktalan közül valamelyik? Miért néz úgy rám a cigányasszony az egyik ház küszöbén, mintha ismerne? Ott ül minden éjjel hóban-fagyban, vastagon a szoknyaiba burkolózva. Lehet, hogy a klónom megtanult magyarul, hogy előkészítse a nyugatra szökését, de aztán rabul ejtette ennek a nyelvnek a szépsége, és itt maradt az országban?

Vajon bajszot visel most, mint Leslie Mandoki? Mire jók ezek a magyar bajszok egyáltalán? A szamurájok azért viseltek bajszot, hogy a csata után ne nézzék őket nőknek, mert azoknak a fejét szó nélkül elhajították. A férfiakét feltűzték egy rúdra, kifestették, megfésülték, és a győztes hadúr a fejek sora között lépdelt végig. Erről egyik harcos sem mondott volna le.

A metróban hozzá kell szoknom a mozgólépcső szokatlan sebességéhez, ez is egyfajta otthonosság! Ráadásul a futószalag iránya naponta változik minden átlátható rendszer nélkül. Fillér-pénzerméket hagyok a hosszú mozgólépcső-kapaszkodókon legurulni, mint amikor érettségi osztálykiránduláson Leningrádban voltunk, ott a mozgólépcső alján kuksoló felügyelők házikóin koppantak.

Egy kijelző számolja a legutóbbi szerelvény indulása óta eltelt időt. Ez újítás, ami már 1989-ben is elragadtatóssal töltött el. Nálunk sose lehetett tudni, hogy érdekes-e várni a következőre. Deák tér, mindig örültünk, amikor ezt bemondták, mert úgy hangzott, mintha fuldokolna a bemondónő. Kossuth Lajos ellenézte a kiegyezést Ausztriával, Deák mellette volt. Egy ilyen fontos kérdésben sose lettem volna képes dönteni. A szerelvény gyártója a „Мытищинский машиностроительный завод 1983г сделано в СССР.” A kapaszkodók olyanok, hogy az ember balkézrel kapaszkodik és barátnő

jével a karjában himbálozik az őserdőben, mint Tarzan. Ilyesmivel nálunk nem volt.

Ezért aztán nem is értettem sose a karikatúrát a „vastag Lengren-könyvben”, ahol egy pasas a vilamoson egy nő hatalmas fülbevalójába kapaszkodik a fogantyú helyett.

Kelet-Berlinből jövök, ahol a legutóbbi évekig még a háborút követő időszakban éltünk, de ahol ebből időközben már nem látni semmit, és hirtelen egy olyan városban találok magam, ami még tele van tűzfalakkal, ilyen sok mindenről árulkodó nagy felületekkel. Az útikönyv folyton a tarka szecessziós homlokzatokhoz akar elirányítani, de én meg Budán véletlenül rábukkanok egy példaértékű bauhaus-os lakóegyedre. A 20-as évek üdítően tárgyilagos építészete, amelynek a lapos tető az emblémája. A kerek, kiugró balkonok, az ökörszem-ablakok, az antenna-árbocok, az akkoriban modernnek tartott hajózás reminiscenciái. Ugyanilyen véletlenül találok meg a Ganz-gyár épületét, ez meg egy darabka Moszkva. Az út odáig kilométer hosszúságú csarnokok mentén vezet, amelyek tömve vannak kínai áruval. A visszaúton a Semmelweis egyetem aulája a tarka üvegcserepeken átszűrődő napfényben. Micsoda merész, tárgyilagos, modern vonalvezetés, amire a 70-es években még képesek voltak! És Finta József professzor az Intercontinental szállója óta egyre abszurdabb hotelpalotákat és áruházakat épít a posztmodern egy kispolgári változatának stílusában. Magyarországon is érvényesül az az ökörszabály, hogy a legcsúfabb épületek mind az elmúlt 25 évben épültek.

Mivel minden villamossal és busszal a végállomásig utazom, véletlenül megtalálom, és csak véletlenül lehet megtalálni, a gyermekvasutat, ahol gyerekek kezelik a jegyeket, és az ablakok mellett oroszul van kírva, hogy kihajolni veszélyes. Odakint hó borítja az erdőt, a ködben felbukkan egy állomás a falon egy freskóval, amely muzsikáló úttörőket ábrázol. Aztán még egy sátorbort is kisúttörökkel, akik a virágokban gyönyörködnek és özekeket simogatnak. Ezeknél ez még a jelen idő? Ezután megint csak véletlenül egy fogaskerekűvel megyek le a városba, Budapest hegyek között fekszik.

Villamos, omnibusz, autóbusz, földalatti, trolibusz, helyiérdekű vasút, taxi, komp, biztos vagyok benne, hogy van egy tengeraltjáró összeköttetés is Fiuméba, csak nem verik nagydobra. Magyarországnak van tengerre, Horthy admirális volt, de hát valójában Csehország is tengerparti ország, mert ott meg ahoj-jal köszönnek. Mekkora kényes lenne a világnak, ha minden ország akkora volna, amekkora éri magát? Én örülnék, ha Németország kisebb volna. Milyen jól érzem magam mindig Berlin és Drezda között az Eurocity vonaton, amely tovább megy Prága felé, ezért aztán a bemondónak csehes az akcentusa. Szép lenne, ha Németországban csak külföldi vonatok járnának, akkor minden utazás felüdülés volna, nyaralás Németországon kívül.

És amikor egy bezárt boltban ezt a táblát látom: „Hanglemezbolt”, hirtelen minden újra eszembe jut. '89-ben Budapest tele volt ilyen üzletekkel. Vagy csak ezeket kerestük? Még emlékszem, ahogy a Velvet Underground iránt érdeklődtem az eladónál. Megfordult, és egy egész nagy halom lemezt tett le az orrom elé, és én restelkedtem, mert legfeljebb egyre számítottam, és arra se futotta a pénzből. (1000 forint, DDR-Mark 1:7, D-Mark 1:50, ezek olyan számok, amiket az ember sose felejt el.) Egyikünk vett magának egy ujjatlan Heavy-Metal-T-Shirtöt *Rock against Reagan* felirattal, ez ellen voltaképpen az NDK-határőröknek nem lehetett semmi kifogásuk. És különben sem tudtak angolul.

Valamennyi híres magyar, aki odáig vitte, hogy rákért egy bankjegyre, vagy éhen halt, vagy vérbajban pusztul el, vagy öngyilkos lett. Egy külvárosi bolhapiacra valamelyikünk vett egy Manhattan-térképet, hosszában nagyobb volt, mint szélterében, ha egyszer odavetődünk, ez legalább már megvan... A kempingben a hollandok különleges illatú dohányt szívtak. Lehetett még olcsóbban is éjszakázni, a „DDR-KZ”-ben, a NDK-lágerben, amit azért állítottak fel, hogy a kelet-német csavargók ne a Margitszigeten verjenek sátrat. Éjszakára elvették az embertől az igazolványát, és ha reggel 6-kor elhagyta a szálláshelyet, akkor visszakapta.

Eszembe jut a gombóc fagyalt, mindenféle színben lehetett kapni, még mákfagyalt is volt. Mindig a legkülönlegesebb fajtákat próbáltuk ki, míg aztán végül hiányozni nem kezdett az otthoni lágy vaníliafagyalt. Kinyitható asztalkákon árultak az utcán Schweppeset és Coca Colát. A kelet-német márkát olyan rosszul váltották át, hogy becsapva éreztem magam, a szocializmus építése folyik itt, vagy mi? Miért járjak akkor én rosszabbul, mint a nyugatnémet turisták, akik otthon biztos mind munkanélküliek voltak? Elvettem egy üveget és észrevétlenül odébbálltam vele, a hátamban éreztem a nyomomba eredő tömeget, azóta is előlük menekülök. Az üveg pont beleillett az NDK-s hátizsákom oldalzsebébe, még sok későbbi kirándulásom is jól fog jönni. Ezeket a nagyon praktikus üvegeket ajándékba kapta az ember, ha vett egy üdítőt és meg is tarthatta! Most a budapesti parkokban ilyen üvegekből összerakott madár- etetőket látok a bokrokba kiakasztva, még esővédő tetők is vannak a kis odúk fölött. Biztosan nyugdíjasok barkácsolták, íme, egy még feltáratlan népművészet.

Annak idején a Nyugatot kerestem Magyarországon, most a Keletet kerestem

Annak idején a Nyugatot kerestem Magyarországon, most a Keletet kerestem. Egy antikváriumban ott a „Kis-

dobos” egyik száma 1953-ból. Gyerekirással egy levél a „Drága jó Rákosi elvtárs”-hoz. Magyarul tanulok, hogy ezt el tudjam olvasni, meg hogy mint a magyarok, tudjak én is az ufókkal kommunikálni. Az üzlet bejáratánál ott áll egy csomó színes műanyagkosár fekete fogóval, nekünk is ilyen volt, nem? A könyvesboltban bevásárlókosárral vásároltunk, ezt teljesen elfelejtettem.

A Duna-parton egy régi házban Wernesgrüner Pilsnert reklámoznak, amit az NDK-üzletekben hiába kerestem az ember. Mellette a felirat „Moszkva Autoexport”. Azt hiszem, csak az olyan városokban érzem jól magam, ahol nem lehet tudni, hogy a neonreklám új-e, vagy csak otffejtődött, mint a Zepter neonreklám az egyik házban az Erzsébet-híd közelében.

Vagy az üvegből készült kerek ajtókilincsek a legjellemzőbbek Magyarországra, amik olyanok, mint két szem, és amikkel mindenütt lehet az épületeken találkozni az egész országban?

Az Újlipótvárosban egy freskó, amely egy lakatos ábrázol munká közben. A kerécsere általam ismert egyetlen művészi ábrázolása. A házakon itt-ott még fellelhető a munka ilyen művészi átlénygése, és mindenütt kiveszik a részüket a nők is a munkából.

Óbudán egy trafóház úgy néz ki, mint egy betonból készült UFÓ. Vagy talán az is?

Egy óriási klubban egy egykori gyárban, ami olyan, mintha felrobbant volna benne a magyar történelem. Telefonkagylók mint vécékilincsek, egy Elvis-figura, ami női melleken sílesiklik, babák porszívókarokkal, a falakon hegesztőálarok, mint egy legyőzött törzs trófeái. A klub olyan, mint Berlin 20 évvel ezelőtt, és van is egy lerakata Berlinben, mert a Berlinből jövő látogatóknak, mivel ott már nem úgy van, mint volt 20 éve, nagyon tetszik.

A sok teljesen különböző alakú zászlótartó tok a házakon és az ablakpárkányokon. A zászlótartós országokban valamikor szocializmus volt. A mi berlini lakótelepünkön

ezeket szilveszterkor rakéták kilövésére használtuk. Egy éjszaka beutazom egész Magyarországot, és mindenütt csillagszórókat teszek a zászlótartó tokokba.

A Balkán Budapesten kezdődik

Bram Stoker számára a Balkán, és ezzel a Kelet, Budapesten kezdődik, ahol híd a Duna fölött „a török hódtól maradt hagyományok világába vezetett át minket”.

A vidék vadsága a vasút pontatlanságában is kifejezésre jut. „Az az érzésem, hogy a vonatok annál pontatlanabbak, minél inkább keletre megy az ember. Mi lehet Kínában?”

Az utakat itt direkt nem javítják, „nehogy a törökök azt higgyék, hogy idegen csapatokat akarnak behívni az országba.”

Az autópályán mégis gyorsabban eljutunk, mint hinnen, Dunaújvárosba, ahol a múzeumban ki van állítva egy vastag könyv rengeteg ember aláírásával, akik azzal a kéréssel fordulnak Rákosi elvtárhoz, hogy járjon közben Sztálinnál, hadd nevezhessék el a városukat Sztálinvárosnak. Nem találok régi hegymászó felszerelést, csak egy kislány szobrát a babájával a kezében. Ebben az esztétikában otthon érzem magam. Acélműút, ez jó lakcím volna egy írónak.

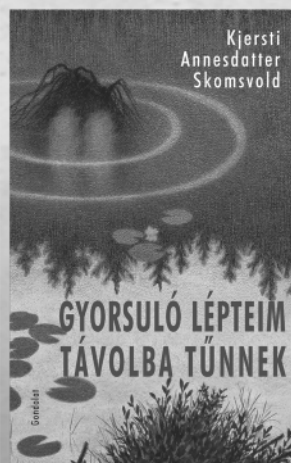
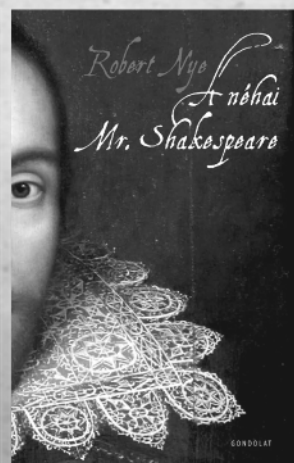
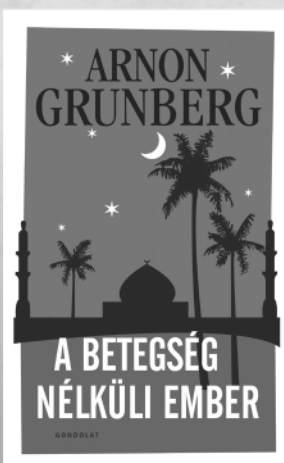
Pécsett a kerámia atyjának, Zsolnaynak a mauzóleumában. A fia emeltette neki egy domb tetején, ahol szeretett üldögelni és gyönyörködni a gyárában. Oroszlánok tucatjai riogatják a látogatókat, de a két eredeti egy faládikában rejtőzik. Az őrnek van egy olajradiátora a széke mellett.

Minden hotelben, ahol megszállunk, van egy Bartók Béla terem, mert egyszer itt játszott.

Szegeden a klímaberendezés doboza hátul Rauhfa-ser-tapétával van leragasztva, ez tetszik nekem. A folyónál egy szűnyogféleség szobra. A parton regatta-tribünök. Végre egy játszótér pingpong-asztalokkal és régi mászókkal. Ezek a körívek, amik úgy néztek ki, mint

KORTÁRS EURÓPAI REGÉNYEK

A GONDOLAT KIADÓTÓL • 2014. tavasz–nyár

GONDOLAT

GONDOLAT KÖNYVESHÁZ

1053 Budapest, Károlyi u. 16. (Petőfi Irodalmi Múzeum)
H-P: 10.00–18.00 • Tel.: 266-4999
konyveshaz@gondolatkiado.hu • www.gondolatkiado.hu

A kötetek kaphatók a nagyobb könyvesboltokban, és 20% kedvezménnyel megvásárolhatók vagy megrendelhetők a Gondolat Könyvesházban.

2014 nyár

a zsiráfok, melyekről le lehetett érni a földre. Estére fémszagú lett a kezünk.

A Pick-szalámigyár, a Zwack-unicumgyár. Már csak egy Muck nevű kávéscég hiányzik: Pick, Zwack & Muck. Vajon az unicum tulajdonképpen attól lett annyira sikeres, hogy az üvege úgy néz ki, mint egy bomba?

Az étlap, amely olyan németiséggel van megírva, hogy ezt egy költő is megirigyelhetné:

*Putenbruststeak im Rohr gebacken
gegrillte Forschschenkel
Strapatschka aufgrund eines slowakischen Rezepts
neu durchdachte Brasover Art Schweinelende
Schweinejungferfleisch gebraten
Fischsuppe aus Ungarischer Art, gekocht aus verschiedenen Fischfeinheiten
dreifach schmeckende Schokoladentorte
brünstig Schokolad*

Komppal Ópusztaszerre. A zord révések hatalmas kerekeket tekernek és súlyos láncokkal foglalatostkodnak, aztán az áramlás az emelőhatás törvényei szerint áttolja a kompot a másik partra. A révéseket idegesíti utasaik kitörő lelkesedése e fölött az ősi eljárás fölött. Odaát egy nyaralófalú cölöpökön, a házakat véletlenül talált anyagokból barkácsolták össze, ezért mindegyik másfolyen. A szegénység valójában sokféleség, a gazdagság egyhangúság.

A Feszty-körkép. Árpád átkel a Kárpátokon. A helybeli fejedelem és jajgató lánya. A vesztesek asszonyait rabláncra fűzve hurcolják el. Egy női sámán füstöt ereget az ég felé, hogy kiolvassa belőle a jövőt, lehet, hogy lát engem is?

Mivel az útvonalunkat Rubik-kockával számítom ki, Debrecenben kötünk ki. A szállodában van úszómedence, de a reggelhez nincs vaj, nincs gyümölcs, és cukros víz van gyümölcsle gyanánt. A hajszárfító kiég.

Egy icipici tévé, ezzel szemben mindjárt négy festmény is van a falakon. Két lyuk van a lemezen, amin keresztül nyáron bedugják a klímaberendezés zsinórját.

A templomban felmászom a toronyba, mint a gyerekek a *Die Heiden von Kummerowban*. Egy vitrinben egy szív bőrből: „A vidám szív a legjobb orvosság”. Nagyon rokonszenves, hogy a villamoshálózat csak egyetlen vonalból áll, így nem tévedhet el az ember. Egy tábla figyelmeztet németül: „Der Fahrer soll von der Rückgabe des Geldes befreit werden!” (Szabadítsuk fel a vezetőt a pénzvisszaadástól!)

A pályaudvar csarnokának merész boltívet fenségebbnek találok minden templomnál. A menetrendet merőleges hengereken nézik, amelyeket az ujjakkal tudnak forgatni. Egy ilyen rafinált konstrukcióval gyerekként órákig elfoglalatostkodtam volna.

Hóvihar kap el minket az Eger felé vezető autópályán. Nincs nálunk bárd, hogy azt hajigáljuk a levegőbe az időjárás megjavítása céljából. Pedig ha feldobnánk a levegőbe, attól talán megjavulna az idő. Eger ostrománál az egri nők állítólag megitták a férfiakkal az utolsó csepp bort is, a törökök azt hitték, hogy az ellenségek medvevért isznak, hogy erősebbek legyenek, ezért aztán inkább elsofordáltak.

A betonból készült kerek buszpályaudvar jó volna UFO-leszállópályának. Aki olyan szépnek találja, mint én, azzal rögtön barátságot kötök.

Elutazás előtt máris vágyakozva gondolunk vissza első budapesti megérkezésünkre, amikor az emberek pirosan villogó ördögszarvacskákat vásároltak, mert Szilveszter volt. Ritkán éreztem magam annyira egynek az emberiséggel, mint ezen az estén az általános trombitálás közepette, a villogó szarvacskákkal a fejünkön. Még a főbérőnket is Ördögnek hívták. Megindultságomban majdnem megkértem a Lánchíd közepén a barátnóm

kezét. Hogy az oroszlanoknak nincs nyelvük, azt észre se vettem. Talán akkor esett ki, amikor megpróbáltuk magyarul beszélni. Mi a régi NDK-s magyarnyelv-könyvből gyakoroltunk, ahol a szólásoknál ez állt: „Hej, lányok, lányok!” Olyan szorgalmasan mondogattuk a magyar szavakat („Zöltség-Gyümölcs ... Üdvözöljük ...”), hogy a végén már a német o-kat is ö-nek ejtettük. Németként meghatónak képzelem, ahogy a magyarok elődei elváltak testvéreiktől, a finnek elődeitől (összeveszték vajon?). Egy darabig még látták egymást a lovasok, de aztán a nyelveik elkezdtek távolodni egymástól.

Az utolsó éjszakánkat Budán, egy 15 emeletes kerek szállodában töltöttük, amelynek a tetejéről az úrhajómal különösen jól fel tudok szállni. A *Szerelmesfilmben*, amelyet Szabó István az én születésem évében forgatott (a legjobb Proust-film, amit ismerek, anélkül hogy Proust szóba kerülne benne), a hős mielőtt hazautazik Párizsból, még egyszer kirohan a pályaudvarra és egy fél pillanat alatt képeket szippant fel magának egész hátalévő életére. Így lehet városokat pillanatok alatt a legintenzívebben érzékelni. Amikor én is így akarok tenni, és utoljára indulok sétálni, valaki odakiált nekem valamit. Nem fordulok meg, de a kiáltás ismétlődik. Valaki integet nekem, menjek oda hozzá. A Wartburgja nem indul be, segítsék megtolni. Ez nálunk valamikor olyan mindennapos volt, mint segíteni a nőknek felvinni a babakocsit a lépcsőn. És ettől egyszeriben otthon érzem magam...

(2013. január–március)

(készült a *Mirrors of Europe* program keretében)

KARÁDI ÉVA FORDÍTÁSA

The advertisement for Kalligram publishing house features a central banner with the website address **WWW.KALLIGRAM.COM**. Above and below the banner are several book covers displayed in a grid. The top row includes: 'A „másik oldal”' by Tatar György, 'GLOBÁLIS BORDÉLY' by Salamon Pál, 'CENZÚRA ALATTI' by Lovas Ildikó, 'KITÖMÖTT BARBÁR' by Péterfy Gergely, and 'TIZENHAT NAPLEMENTE' by Gerevich András. The bottom row includes: 'MIÉNK A TER?' by Lipovecz Iván, 'Utazás a semmi felé' by Grendel Lajos, 'NINCS harmadik híd' by Károlyi Csaba, 'KEREBEKB NAPOK' by Bajtai András, and 'Az elbeszélő önkénye' by Karáton Endre. To the left of the bottom row, the publisher's contact details are listed: PESTI KALLIGRAM, TÚZOLTÓ UTCA 8. FÉL EM. 2, 1094 BUDAPEST, KALLIGRAM@INTERWARE.HU, and 0036-1-216 68 75. At the bottom of the advertisement, the text reads: **A KALLIGRAM KIADÓ KÖNYVAJÁNLATA A 85. ÜNNEPI KÖNYVHÉTRE**.

SZERZŐK, FORRÁSOK

ACZÉL GÉZA = (1947) költő, műfordító, irodalomtörténész, kritikus, az *Alföld* c. debreceni irodalmi folyóirat főszerkesztője

ALTINAY, AYSE GÜL = török antropológus, társadalom- és kultúrakutató, a Sabanci egyetem tanára. Tanulmányát a *eurozine* európai netmagazin nyomán rövidítve közöljük.

AMIS, MARTIN = (1949) angol regényíró, az arte tv „Az írók Európája” c. sorozatának „Martin Amis Angliája” c. részét Mark Kidel rendezte, ennek szövegét közöljük. <http://www.arte.tv/sites/fr/europe-des-ecrivains/>

ATXAGA, BERNARDO = (1951) baszk költő, író, saját műveit maga fordítja spanyolra. Az arte tv-sorozat spanyol részének egyik szereplője, ennek szövegét közöljük. <http://www.arte.tv/sites/fr/europe-des-ecrivains/>

BABINA, NATALKA = (1966) belorusz író, újságíró, a „Mirrors of Europe” program keretében Lengyelországról készült írását közöljük

BALÁZS ATTILA = (1955) Újvidéken született író, rádiós újságíró, szerkesztő, az *Ex Symposion* egyik alapítója. Készülő könyvéből közlünk egy részletet

BÁN ZSÓFIA = (1957, Rio de Janeiro) író, esszéista, irodalomtörténész, kritikus, az ELTE amerikanisztika tanszékének tanára. Esszéje németül megjelent Terézia Mora fordításában a *die Horen* folyóirat különszámában, *Mit dieser Welt muss aufgeräumt werden. August 1914: Autoren blicken auf die Städte Europas*, 59(2014) Bd 254

BEŇOVÁ, JANA = (1974) szlovák író, költő, regényével Európai Irodalmi Díjat nyert, a „Mirrors of Europe” program keretében Portugáliáról készült írását közöljük

BUGARSZKI ZSOLT = (1972) szociálpolitikus, jelenleg a tallinni egyetemen tanít, örményországi beszámolóit „...még annyit” c. blogján jelentek meg először

BURUMA, IAN = (1951) holland-angol publicista, író, Ázsia-szakértő, több Japánról és Kínáról szóló könyv szerzője, itt közölt írása a *Granta* c. angol irodalmi folyóirat 65. számában jelent meg először.

CESEREANU, RUXANDRA = (1963) román író, költő, esszéista, összehasonlító irodalmat tanít a kolozsvári egyetemen

DARVASI LÁSZLÓ = (1962) Törökszentmiklóson született prózaíró, több regény és novelláskötet szerzője

DOYLE, RODDY = (1958) ír regény-, dráma- és forgatókönyvíró, az arte tv-sorozat Írországról szóló részének egyik szereplője, ennek szövegét közöljük. <http://www.arte.tv/sites/fr/europe-des-ecrivains/>

ESTERHÁZY PÉTER = (1950) író, az arte tv-sorozat magyar részének egyik szereplője, ennek autorizált, szerkesztett szövegét közöljük. <http://www.arte.tv/sites/fr/europe-des-ecrivains/>

FORGÁCH ANDRÁS = (1952) író, dramaturg, a Színház- és Filmművészeti Egyetem tanára, Kali Kinga fotókiállításán elhangzott megnyitójának szövegét közöljük

GOYTISOLO, JUAN = (1931) spanyol író, költő, esszéista, hosszú párizsi emigráció után 1997 óta Marokkóban él. Az arte tv-sorozat spanyol részének egyik szereplője, ennek rövidített, szerkesztett szövegét közöljük. <http://www.arte.tv/sites/fr/europe-des-ecrivains/>

GUÉROT, ULRIKE = (1966) német politológus, a „European Democracy Lab” programvezetője, Robert Menasséval közösen írott vitacikkét közöljük

KALI KINGA = (1971) író, antropológus, diaszpóra-kutató, szakterülete az erdélyi örmény identitás. Armenia-esszéje a *Literary Ark 2012/ Grakan Tapan 2012* címen Jerevánban tavaly kiadott antológia számára íródott.

KALLEN, EVE-MARIE = hamburgi újságíró, az *Anachronia* c. többnyelvű európai folyóirat szerkesztője, Spiró Györggyel készített interjúját rövidítve közöljük

KRACHT, CHRISTIAN = (1966) svájci író, publicista, regényének egy részletét közöljük

MARTIROSZJAN, VAHRAM = (1959) örmény író, költő, forgatókönyvíró, a „Mirrors of Europe” program keretében írott esszéjét közöljük

MENASSE, ROBERT = (1954) osztrák író, esszéíró, műfordító, közíró, az EU-választások kapcsán Ulrike Guérot-val együtt írt kiáltványát közöljük

MELIAM WILSON, ROBERT = (1966) észak-ír regényíró, Belfastben született, Cambridge-ben tanult, regényt írt az észak-ír konfliktusról, tényregényt a szegénységről *Nincstelenek* címmel. Az arte tv-sorozat Írországról szóló részének egyik szereplője, ennek szövegét közöljük. <http://www.arte.tv/sites/fr/europe-des-ecrivains/>

MORA, TERÉZIA = (1971) Sopronban született, 1990 óta Berlinben élő, német nyelvű író, a kortárs magyar irodalom német fordítója, a német Könyvdíjat elnyert, a Magvető kiadónál összesen magyarul is megjelenő legújabb regényéből közlünk részletet

MORARU, CHRISTIAN = (1960) Bukarestben felnőtt, Amerikában doktorált román irodalmár, az észak-karolinai Greensboro egyetem tanára, a *Postcommunism, Postmodernism, and the Global Imagination* (Columbia UP, 2009) c. kötet szerzője

NÁDAS PÉTER = (1942) író, esszéista, az arte tv-sorozat magyar részének egyik szereplője, ennek autorizált, szerkesztett szövegét közöljük. <http://www.arte.tv/sites/fr/europe-des-ecrivains/>

O'BRIEN, EDNA = (1930) ír író, az arte tv-sorozat Írországról szóló részének egyik szereplője, ennek szövegét közöljük. <http://www.arte.tv/sites/fr/europe-des-ecrivains/>

PADILLA, HERBERTO = (1932–2000) kubai költő

PETROVIĆ, TANJA = (1974) szlovén társadalomkutató a Nova Goricai egyetemen, először a *L'Espill* c. folyóiratban megjelent írását a *eurozine* nyomán közöljük

PRICHARD, CARADOG = (1904–1980) wales-i költő, író, *One moonlit night* c. regényéből közlünk egy részletet

RIVAS, MANUEL = (1957) spanyolországi, gallego nyelven író költő, prózaíró, publicista, az arte tv-sorozat spanyol részének egyik szereplője, ennek rövidített, szerkesztett szövegét közöljük. <http://www.arte.tv/sites/fr/europe-des-ecrivains/>

SAMPAIO, MARIANA = (1991) portugál képzőművész, a JCE biennálé résztvevője (<http://www.behance.net/marianasampaio>)

SCHMIDT, JOCHEN = (1970) keletnémet író, publicista, Berlinben él, a „Mirrors of Europe” program keretében Magyarországról készült írását közöljük

SPIRÓ GYÖRGY = (1946) író, drámaíró, novellista, regényíró, esszéista, műfordító

STEINKOPF, LEANDER = német pszichológus, esszéista, a berlini Freie Universität doktorandusza

STENCZER SÁRA = (1977) művészettörténész, a JCE biennálé egyik kurátora

SWEENEY, MATTHEW = (1951) ír költő

TAVARES, GONÇALO M. = (1970) portugál író, Angolában született, tudományelméletet tanít a lisszaboni egyetemen, a „Mirrors of Europe” program keretében készült írását közöljük

TÓIBÍN, COLM = (1955) ír prózaíró, író regényeket, novellát, esszét, drámát, verseket, publicisztikát. Az arte tv-sorozat Írországról szóló részének egyik szereplője, ennek szövegét közöljük. <http://www.arte.tv/sites/fr/europe-des-ecrivains/>

A MAGYAR LETTRE INTERNATIONALE ALAPÍTVÁNY ALAPÍTÓI ÉS KURATÓRIUMÁNAK TAGJAI:

Bacsó Béla, Esterházy Péter, Fehér Márta, Heller Ágnes, Kertész Imre, Konrád György, Kornis Mihály, Kukorelly Endre, Lengyel Péter, Parti Nagy Lajos, Surányi György

MEGRENDELŐLAP – Megrendelem a Magyar Lettre Internationale című negyedévi folyóiratot példányban

A megrendelő neve: címe:

Az előfizetés díja egy évre Magyarországon: 1800 Ft, Európában: 25 EURO, Európán kívül: 38 USD.

A megrendelést a következő címre kérjük küldeni: Jelenkor Kiadó, 7621 Pécs, Munkácsy Mihály u. 30/a,

Telefon: 72 314-782, Telefax: 72 532-047, Web: www.jelenkor.com, E-mail: office@jelenkor.com, lettre@c3.hu

TARTALOM

SPIRÓ

Spiró Györggyel Eve-Marie Kallen beszélgetett: Nem ideológia, nem politika, csak az emberek közti viszonyok 1

AZ ÍRÓK EURÓPÁJA

Gonçalo M. Tavares: Séta Európában, avagy mit tudnak a cipők? (Urbán Bálint ford.)	4
Balázs Attila: Magyar Fauszt (részlet)	6
Bán Zsófia: Augusztusi láz – „Hát végre”	9
Colm Tóibín, Robert McLiam Wilson, Roddy Doyle, Edna O'Brien Írországról (Az írók Európája / arte) (Mesterházi Mónika ford.)	14
Caradog Prichard: Egy holdfényes éj (regényrészlet) (Krusovszky Dénes ford.)	18
Martin Amis: Angliáról (Az írók Európája / arte) (Mesterházi Mónika ford.)	21
Ian Buruma: Churchill szivarja (Karádi Éva ford.)	24
Manuel Rivas, Juan Goytisolo, Bernardo Atxaga Spanyolországról (Az írók Európája / arte) (Gajdos Zsuzsa ford.)	28
Jana Beňová: Very soon – money and love (Portugalsko) (György Norbert ford.)	32
Christian Kracht: Impérium (részletek) (Tatár Sándor ford.)	36
Terézia Mora: A szörnyeteg (regényrészlet) (Nádori Lídia ford.)	38
Nádas Péter és Esterházy Péter: A mi országunk (Az írók Európája / arte)	41
Darvasi László: Kút	45

ÖRMÉNY ANZIX

Vahram Martiroszjan: Álmatlanság Párizsban (Mirrors of Europe)	48
Kali Kinga: Kulturális stratégiák: armenizmus és neoarmenizmus	53
Ayse Gül Altınay: Iszlamisztalt örmények Törökországban	58
Kali Kinga: Felfalni Arméniát	61
Forgách András Kali Kinga örményországi fotóiról	64
Bugarszki Zsolt: ... még annyit Örményországról	66

KOMMENTÁROK, VITÁK

Robert Menasse – Ulrike Guérot: Európa választása (Györi Hanna ford.)	68
Tanja Petrović: Európa és a Nyugat-Balkán (Karádi Éva ford.)	71
Christian Moraru: Kétkedő vámpírok Romániából (Mihálycsa Erika ford.)	73

TUDÓSÍTÁSOK

Leander Steinkopf (Berlin): Ahogy a vörösbor kilöttyen (Tatár Sándor ford.)	75
Natalka Babina (Minszk): Az igazságos Lengyelország arcai (Bárász Péter ford.)	77
Jochen Schmidt (Berlin/Budapest): Velem mindig történik valami (Karádi Éva ford.)	79

VERSEK

Aczél Géza (45), Ruxandra Cesereanu (Kali Kinga ford.) (65), Herberto Padilla (Imreh András ford.) (31), Matthew Sweeney (Mesterházi Mónika ford.) versei

KÉPEK

Lettre arc+kép: Stenczer Sára a Jeune Création Européenne biennale fiatal európai képzőművészeket bemutató projektjéről (47)

Nuno Lacerda, portugál (4,5), Federica Cogo, olasz (7, 45), Khoór Lilla, magyar (11), Jeroen Elsen, holland (17), Valeria Vaccaro, olasz (20), Miquel Olle, spanyol (29, 31) Monika Michalko, német (19), Mariana Sampaio, portugál (35, 37) Szentesi Csaba, magyar (39/40), Esterházy Marcell, magyar (41-44)

Kali Kinga örményországi fotói (49, 51, 52, 54, 55, 56, 59, 63, 46, 65, 66, 67)

a borítón Mariana Sampaio Color Heart c. munkája

NYÁRI LETTRE-NAPOK

2014. június 5-én, csütörtökön 18 órakor
a Petőfi Irodalmi Múzeumban
(Budapest, V. Károlyi u. 16.)
visegrádi rezidens írókkal

2014. június 6-án, pénteken 19 órakor
a Sonnenfeld Palotában
(Nagyvárad, Moszkva u. 8.)
Váradai Törzsasztal Kőrössi P. Józseffel

2014. június 18-án, szerdán 19 órakor
a Nyitott Műhelyben
(Budapest, XII. Ráth György u. 4.)
„Elfelejtett ősök árnnyai”
Kali Kingával és Forgách Andrással

IMPRESSZUM

MAGYAR LETTRE INTERNATIONALE Negyedéves európai kulturális folyóirat. A Magyar Lettre Internationale Alapítvány lapja. Kiadja a pécsi Jelenkor Kiadó. Alapította: Antonin J. Liehm és Mihályi Gábor 1991-ben. Szerkeszti: Karádi Éva (felelős szerkesztő). Munkatársak: Csizmadia Katalin, Koronczai Endre, Nemes Krisztián, Szabó Attila. A szerkesztőség postacíme: c/o Európai Kulturális Alapítvány, 1053 Budapest, Egyetem tér 1. Telefon: 212-6748, E-mail: lettre@c3.hu A kiadó postacíme: Jelenkor Kiadó, 7621 Pécs, Munkácsy Mihály u. 30/a, Telefon: 72 314-782, Telefax: 72 532-047, E-mail: office@jelenkor.com. ISSN: 0866-692X. Lapengedély száma: B/KUL/321/90. Nyomdai előkészítés: Katart-Tipografika Bt. Nyomta a Molnár Nyomda és Kiadó Kft. Pécsett. Egy szám ára 900 Ft. Éves előfizetési díja Magyarországon: 1800 Ft, Európában: 25 EURO, Európán kívül: 38 USD. Megrendelhető a kiadó címén és honlapján: www.jelenkor.com A Lettre a neten: www.c3.hu/scripta/lettre, a eurozine netmagazin részeként: www.eurozine.com. E-mail: lettre@c3.hu. Bankszámlaszám alapítványi támogatáshoz: IBAN HU55 1020 0823 2221 9237. Adószám az 1%-os támogatáshoz: 19636168-2-41. Kapható a jobb hírlap- és könyvesboltokban.

PARTNERLAPJAINK

PÁRIZSBAN a LETTRE Internationale. Szerkeszti: A.J. Liehm. Címe: 41, rue Babilon, 75013 Párizs. Telefon: (33.1) 45.65.26.29. Fax: (33.1) 45.65.90.01

RÓMÁBAN a LETTERA Internazionale. Szerkeszti: Federico Coen, A.J. Liehm. Kiadja: Via Trebbia 3, I-00198 Roma. Telefon: +39 0685350230. Fax: 85832702. E-mail: lettera.int@tiscalinet.it. Web: www.letterainternationale.it

MADRIDBAN a LETTRA Internacional. Szerkeszti: A.J. Liehm, Manuel Ortuno Armas. Címe: c/o Editorial Pablo Iglesias. Monte Esquinza 30.E28010 Madrid. Telefon: (34.91) 310.4696, Fax: 319.4585. E-mail: redaccion@fpabloiglesias.es. Web: www.fpabloiglesias.es

BERLINBEN a LETTRE International. Szerkeszti Frank Berberich, A.J. Liehm. Címe: Elisabethhof Portal 3b Erkelenzdammm 59/61 D-10999 Berlin. Telefon: (49.30) 30.87.04.62, Fax: (49.30) 283.3128. E-mail: lettre@lettre.de. Web: www.lettre.de

BUKARESTBEN a Lettre Internationale. Szerkeszti: B. Elvin, A.J. Liehm. Címe: Aleea Alexandru 38. s. 1. R-71273 Bukarest. Telefon: +40 1 230 1403. Fax: +40 1 230 7559. E-mail: lettre_internationale@yahoo.com. Web: www.cecol.com/periodicals

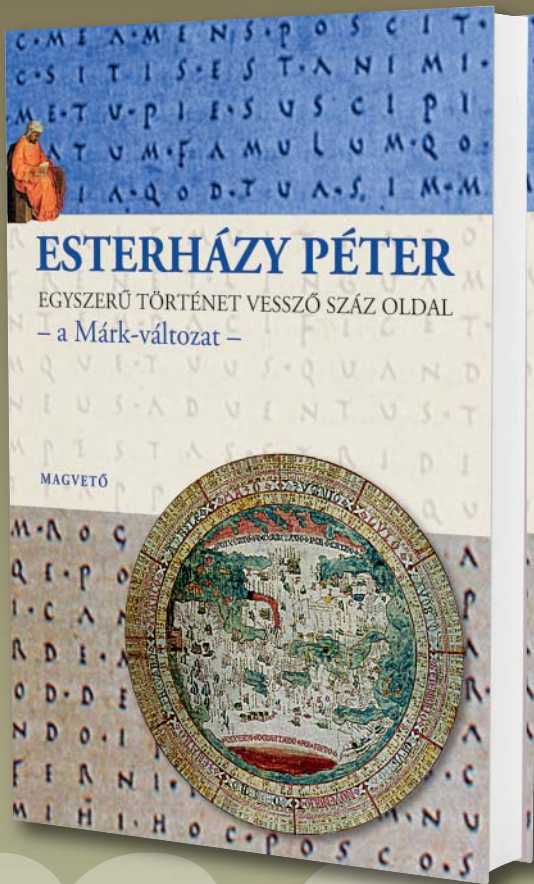
SKOPJÉBAN a LETTRE Internationale. Szerkeszti: Nikolas Kostaszi, A.J. Liehm. Címe: ul. 11. Oktomvri 2/6-2. 91000 Skopje. Telefon: (389-91) 364 070. Fax: 361 401. E-mail: JVladova@soros.org.mk

KOPPENHÁGÁBAN a LETTRE Internationale. Szerkeszti: Peter Nielsen. Címe: c/o Mediafabriken, Store Kongensgade 40 E, 3. DK-1264 Kopenhagen. Telefon: +45 33 69 61 28. E-mail: lettre@lettre.dk

Számunk megjelenését támogatta a Nemzeti Kulturális Alap

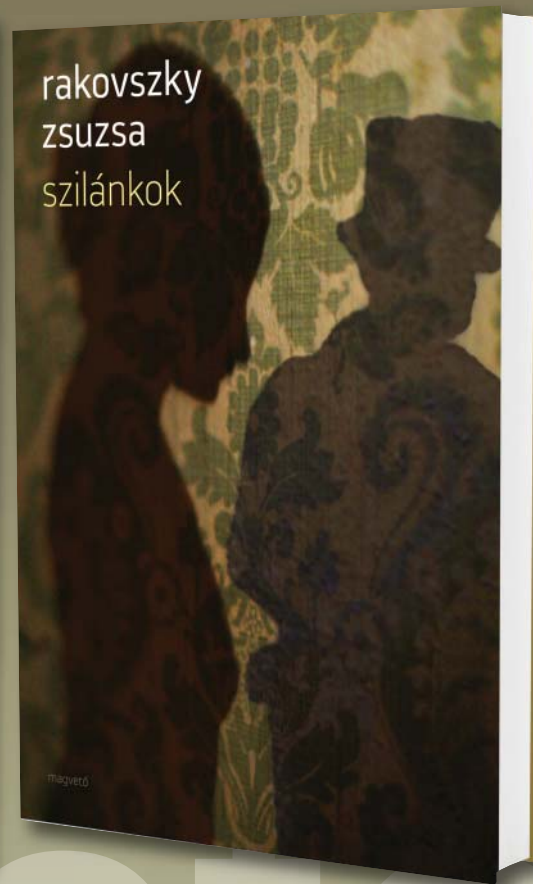
Nemzeti
Kulturális
Alap

CSALÁDREGÉNY
A 20. SZÁZAD
KÖZEPÉRŐL

AZ *Egy budai úrilány*
SZERZŐJÉNEK ÚJ REGÉNYE
HŰSÉGES ÉS HŰTLEN
KÉT- ÉS NÉGYLÁBÚAKRÓL

„SZILÁNKOK EGY HÁZ
ROMJAI ALÓL, / AMELY LEÉGETT
AZ IDŐ TÜZÉBEN.”

VALAHOL EURÓPÁBAN

A L'Harmattan Könyvkiadó világirodalmi sorozata
a Műfordítók Egyesülete és a Szépírók Társasága ajánlásával

az Európai Nyelvek Napjának
előestéjén

2014.
szeptember 25-én

L'EUROPE
DES
ÉCRIVAINS

AZ ÍRÓK EURÓPÁJA

az Európa Pontban
(Budapest, II. Lövház u. 35.)

Gonçalo M. Tavares, Jana Beňova és Háy János,
a „Mirrors of Europe” íróprogram résztvevőinek
közreműködésével

az Arte TV sorozata dvd-n is megrendelhető
http://boutique.arte.tv/f9335-europe_ecrivains_serie

arte

 europapont.blog.hu

**INSTITUT
FRANÇAIS**
BUDAPEST

CAMÕES
INSTITUTO
DA COOPERAÇÃO
E DA LINGUA
PORTUGAL

**SLOVENSKÝ
INŠTITÚT
SLOVÁK
INŠTITÚT**

**EUNIC
HUNGARY**

JK
iadó
elenkor

 Nemzeti
Kulturális
Alap

eurozine

93

900Ft

